

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Resultatrapport for finansinstitusjoner

1.-3. kvartal 2012

Dato:
14.11.2012

SEKSJON/AVDELING:
FF/F2

Innhold

1	Hovedinntrykk	4
2	Makroøkonomisk bakgrunn	6
3	Kort om de største nordiske finanskonsernene	11
4	Banker	13
4.1	Resultatutvikling	13
4.2	Likviditetsrisiko	16
4.3	Soliditet	20
5	Finansieringsforetak	23
5.1	Kredittforetak	23
5.2	Finansieringsselskaper	25
6	Livsforsikringsselskaper	30
7	Skadeforsikringsselskaper	35

Redaksjonen ble avsluttet 14. november 2012. Alle tall er foreløpige, og det tas forbehold om endringer.

1 Hovedinntrykk

Gjennom 2012 har usikkerheten rundt den globale veksten igjen tiltatt, og IMF har to ganger nedjustert vekstutsiktene. På tross av en rekke myndighetstiltak og historisk lavt rentenivå er vekstimpulsene svake. Høy arbeidsledighet og behov for å redusere offentlige utgifter i en rekke land bidrar til lav etterspørsel. I euroområdet har veksten i BNP de siste tre kvartalene ligget rundt 0, og arbeidsledigheten er opp mot 12 prosent for valutaunionen som helhet. I USA har den økonomiske veksten vært svakt tiltagende og arbeidsledigheten falt noe. Likevel hefter usikkerhet ved videre vekst på grunn av uklarhet rundt den endelige løsningen på de automatiske budsjettkuttene/skatteøkningene, som etter planen iverksettes ved nyttår. Den økonomiske utviklingen i Kina, og øvrige fremvoksende markeder, bidrar til global vekst, men veksttakten har avtatt som følge av sviktende etterspørsel fra Europa og lavere innenlandsk investeringstakt. Utviklingen i norsk økonomi synes i liten grad å være påvirket av forholdene internasjonalt, og veksten i BNP i 2. kvartal var 4 prosent (annualisert), noe som er over langsiktig trend. Høyt privat konsum, boliginvesteringer og investeringer i oljeindustrien bidrar til høy etterspørsel. Eksport av tradisjonelle varer har derimot falt. Sysselsettingen har økt, og arbeidsledigheten er stabil rundt 3 prosent. Bedriftenes innenlandske kredittopptak har avtatt noe over sommeren, til 6,5 prosent på årsbasis. Husholdningens gjeldsvekst holder seg derimot høy, med en årsvekst på 7,0 prosent pr. utgangen av september. Nominelle boligpriser har steget totalt 25 prosent siste tre år, og veksttakten synes i liten grad å avta. Årsveksten i boligprisene var på 7,8 prosent pr. oktober.

Ulike myndighetstiltak og uro rundt den uavklarte statsgjeldssituasjonen i euroområdet har gjennom året preget utviklingen i de internasjonale finansmarkedene. Dette har gitt til dels store svingninger i aksjekurser og renter. Etter at ECB og Fed presenterte planer for henholdsvis Outright Monetary Transactions (kjøp av statsobligasjoner i andrehåndmarkedet for å lette landenes finansieringskostnad) og Quantitative Easing 3 (kjøp av Asset Backed Securities for å stimulere bankene til boliglångiving) har aksjemarkedene gjennom høsten steget. Aksjekursene i USA økte i 3. kvartal med 6 prosent, mens oppgangen i Norge og Europa var henholdsvis 10 og 8 prosent. Pr. 6. november viser samlet utvikling siden nyttår at aksjemarkedene i USA og Norge er opp 14 prosent, mens børsene i Europa steg 8 prosent. Redusert usikkerhet rundt bankene internasjonalt har ført til en reduksjon i interbankrentene. Risikopåslaget for 3-måneders Euribor og Nibor er redusert med over 1 prosentpoeng siden nyttår. Renter på lange statspapirer i antatt betalingsdyktige land har også falt for året som helhet.

Bankene (konsern) fikk i 1. -3. kvartal et samlet resultat før skatt på 28,1 mrd. kroner, en økning på nesten 4 mrd. kroner fra tilsvarende periode i fjor. Økningen skyldes i hovedsak at bankenes netto renteinntekter vokste med 8 prosent. Sett i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) ble nettorenten derimot noe redusert, til 1,46 prosent. Rentemarginen var stabil. En klar reduksjon i utlånstapene, til 0,19 prosent av samlede utlån, bidro også til bedringen i bankenes resultater. I tillegg var veksttakten i driftskostnadene lavere enn veksten i forvaltningskapital. Driftskostnadene sank til 53 prosent av inntektene. Samlet bidro dette til at egenkapitalavkastningen steg et halvt prosentpoeng til 11,3 prosent. Misligholdet utgjorde 1,6 prosent av utlån, som er uendret fra ett år tilbake. Bankene har styrket sin soliditet, og ren kjernekapitaldekning for bankene samlet (konsern) var 10,1 prosent ved utgangen av kvartalet, en økning på 1,0 prosentpoeng sammenlignet med samme tidspunkt i 2011. Uvektet egenkapitalandel økte med 0,2 prosentpoeng til 5,4 prosent.

Årsveksten i bankenes samlede utlån til kunder (inkludert utlån overført til OMF-foretakene) har avtatt til 5,7 prosent, fra 8,0 prosent ved utgangen av 1. halvår. Reduksjonen i veksttakten er delvis forårsaket av valutakursendringer for foretakslån, mens utlånsveksten til personkunder har holdt seg stabilt høy på 8,1 prosent. Veksten i totale kundeinnskudd for alle norske banker var 7,2 prosent siste 12 måneder. Konkurransen om innskuddene har ført til at innskuddsmarginen ved utgangen av kvartalet var negativ. Innskuddsdekningen for bankene (konsern) steg svakt fra ett år tilbake, til 57 prosent. Situasjonen i de internasjonale penge- og kredittmarkedene har variert gjennom året, men etter nye myndighetstiltak har utviklingen i tredje kvartal vært positiv. Norske banker har i noe mindre grad vært berørt av uroen, og har gjennom året kunnet hente inn betydelig finansiering både gjennom OMF og seniorobligasjoner. I 3. kvartal sank rentepåslagene for seniorobligasjoner og OMF fra norske banker med henholdsvis 20 og 50

basispunkter. Dette gjør at OMF nå har samme risikopremie som sommeren 2011, mens seniorobligasjoner fortsatt har høyere påslag enn før markedsuroen i fjor høst. Bankene har benyttet muligheten til å øke løpetiden på markedsfinansieringen, og andelen med løpetid under 3 måneder utgjorde ved kvartalsslutt 25 prosent av samlet markedsfinansiering, mot 30 prosent ved nyttår.

Kredittforetakenes resultater er i stor grad påvirket av negative verdiendringer på sikringsinstrumenter for innlån i valuta. Dette gjorde at totalresultatet før skatt (uten Eksportfinans) ble 2,2 mrd. kroner, som utgjør en nedgang på nesten 30 prosent sammenlignet med de tre første kvartalene av 2011. Dette medfører at egenkapitalavkastningen for foretakene samlet falt til 4 prosent, fra 7 prosent i tilsvarende periode i fjor. Den underliggende driften er derimot god med sterk økning i nettorente og reduksjon i utlånstap, men kroner. Uten effekten av verdiendringene var resultatene betydelig bedre enn i fjor. Årsveksten i brutto utlån var 18 prosent. Kredittforetakene har samlet sett ikke hatt utlånstap i 2012. Ren kjernekapitaldekning ble betydelig styrket til 11,2 prosent, fra 9,6 prosent ett år tilbake.

Finansieringsselskapenes resultat før skatt i perioden ble 1,6 mrd. kroner, som er en økning på 14 prosent fra samme periode i 2011. Økningen i resultat kommer i hovedsak av volumvekst. Årsveksten i utlån var ved utgangen av kvartalet 8,6 prosent. Samtidig hadde selskapene kun moderat vekst i driftskostnadene. Netto renteinntekter målt som andel av GFK falt derimot noe. Bokførte tap var stabile på 0,6 prosent av utlån. Egenkapitalavkastningen steg noe, til 14,9 prosent, mens kjernekapitaldekningen for finansieringsselskapene samlet sank med om lag 1 prosentpoeng, til 15,6 prosent. Årsveksten i kundeutlån for selskap innenfor forbruksfinansiering var 7,8 prosent. Tapene på forbrukslån er ytterligere redusert fra toppnivået i 2009, til 1,3 prosent (annualisert) av utestående forbrukskreditt.

Livsforsikringsselskapene fikk en betydelig bedring i inntjeningen på bakgrunn av positiv utvikling i finansmarkedene. Resultat etter foreløpig kundetildeling, men før skatt, steg fra 0,6 mrd. kroner i 1.-3. kvartal i 2011, til 3,9 mrd. kroner hittil i år. Verdijustert avkastning på kundemidlene i kollektivporteføljen økte med 4 prosentpoeng til 4,9 prosent, i hovedsak som følge av verdistigning på aksjebeholdningen, samt at rentefall og reduksjon i risikopremiene ga verdiøkning på obligasjonsporteføljene. På tross av nedgang i løpende renteinntekter ble bokført avkastning i kollektivporteføljen 3,4 prosent, som er 0,4 prosentpoeng bedre enn ett år tilbake. Bufferkapitalen er hittil i året styrket med om lag 21 mrd. kroner, til 65 mrd. kroner, og tilsvarte 8,7 prosent av forsikringsforpliktelsene. Styrkingen har ført til at tapsrisiko beregnet ved stresstest utgjorde 67 prosent av bufferkapitalen for selskapene samlet, mot over 100 prosent ved nyttår. På lengre sikt består likevel de betydelige utfordringene knyttet til blant annet lavt rentenivå og økt levealder.

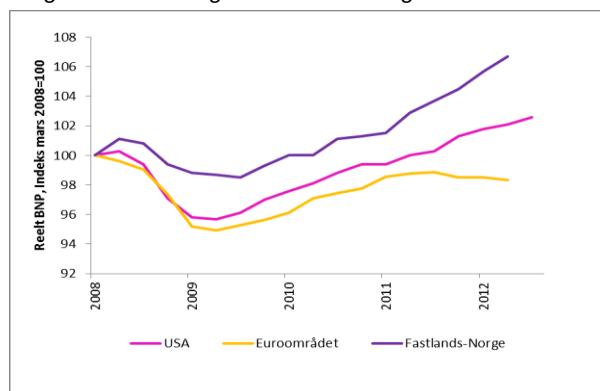
De norske **skadeforsikringsselskapene** (uten captives) mer enn doblet inntjeningen sammenliknet med i fjor, og oppnådde et resultat før skatt på 5,4 mrd. kroner hittil i 2012. Om lag 2/3 av bedringen kom fra høyere finansinntekter. Samtidig økte inntjeningen fra underliggende forsikringsdrift i det premieinntektene vokste sterkere enn erstatningskostnadene, og driftskostnadene hadde nullvekst. Dette ga en reduksjon i combined ratio på 5 prosentpoeng, til 90 prosent. Soliditeten i skadeforsikringsselskapene er generelt god, og i stresstest utgjorde beregnet tapsrisiko 45 prosent av tilgjengelig buffer ved kvartalsslutt, mot 55 prosent ved nyttår.

2 Makroøkonomisk bakgrunn

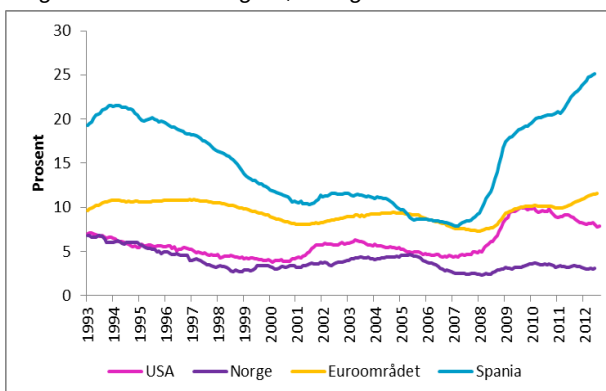
Internasjonal økonomi

Veksten i internasjonal økonomi svekket seg gjennom 2011. Etter bedre utsikter og høyere enn forventet aktivitetsnivå i første kvartal 2012, ble andre kvartal preget av lavere økonomisk vekst enn forventet. I industrilandene er veksten ikke sterk nok til å bringe arbeidsledigheten særlig ned. I flere land bidrar konsolidering i offentlig og privat sektor til å bremse veksten i økonomien. Pengepolitikken er fortsatt ekspansiv. I de fremvoksende, asiatiske økonomiene, spesielt i Kina, er den økonomiske veksten høy, men avtagende. Lavere etterspørsel fra industrilandene reduserer aktiviteten i de fremvoksende økonomiene. Etter å ha oppjustert anslagene for økonomisk vekst i de store økonomiene i april 2012, justerte Det internasjonale pengefondet (IMF) anslagene noe ned igjen i juli og oktober. Det er betydelig usikkerhet til utviklingen i internasjonal økonomi. Usikkerhet om situasjonen i de gjeldstyngede eurolandene, store finanspolitiske utfordringer i amerikansk økonomi og usikkerhet i internasjonale finansmarkeder reduserer presisjonen i anslagene.

Figur 2.1: Utvikling i reelt BNP utvalgte land

Figur 2.2: Arbeidsledighet, utvalgte land

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Blant industrilandene har den økonomiske aktiviteten i euroområdet vært særlig svak. Økonomisk vekst i Tyskland, Nederland og Østerrike har ikke veiet opp for tilbakeslaget i landene i Sør-Europa. BNP samlet sett for euroområdet gikk ned med 0,2 prosent i andre kvartal. Dette var tredje kvartal på rad uten vekst i BNP. Konsolidering i offentlig og privat sektor har gitt betydelige realøkonomiske effekter og flere land er i resesjon. Arbeidsledigheten i euroområdet er høy. Ledighetsraten var 11,6 prosent i september og høyest i Spania med 25,1 prosent. Det er stor usikkerhet knyttet til utsiktene for spansk økonomi. Det ventes at Spania vil søke økonomisk støtte fra EFSM/ESM innen kort tid. For Kypros og Italia har BNP falt fire kvartaler på rad, og Kypros er i forhandlinger med EU og IMF om kriselån. I Hellas vedvarer usikkerheten knyttet til utbetalinger i henhold til avtalen med EU og IMF om gjennomføringen av nødvendige reformer. Tysk økonomi synes relativt solid, men en vedvarende lavkonjunktur i euroområdet vil kunne svekke tysk eksport vesentlig. BNP økte med 0,3 prosent i andre kvartal 2012, som er en nedgang fra 0,5 prosent kvartalet før. Det tyske arbeidsmarkedet er sterkt, og arbeidsledighetsraten på 5,5 prosent er blant de laveste i euroområdet.

Veksten i amerikansk BNP var 2,0 prosent (annualisert) i tredje kvartal 2012, mot 1,3 prosent kvartalet før. Arbeidsledighetsraten er fortsatt høy, men har avtatt det siste året og var 7,9 prosent i oktober. Amerikanske myndigheter har store finanspolitiske utfordringer. Betydelige automatiske kutt i de offentlige budsjettene iverksettes fra og med januar 2013 om ikke Republikanerne og Demokratene enes om tiltakene for å redusere statsgjelden.

I Sverige økte BNP med 1,4 prosent i andre kvartal. Eksport og privat konsum bidro sterkt til utviklingen. I Danmark bidrar et svakt eiendomsmarked til å begrense husholdningenes konsum. BNP

falt med 0,5 prosent i andre kvartal 2012, slik at BNP nå har falt 3 kvartaler på rad. For både Danmark og Sverige ventes lavere eksport å bidra negativt til veksten i BNP.

Kina er fortsatt den største vekstdriveren blant de fremvoksende landene og i verdensøkonomien. Veksten er høy, men har avtatt siden høsten 2011. Lavere vekstrate kan blant annet forklares med svekket etterspørsel fra euroområdet og lavere vekst i innenlandske investeringer. BNP økte med 7,4 prosent i tredje kvartal 2012 (annualisert).

Japansk BNP økte med 0,2 prosent i andre kvartal 2012, mot 1,3 prosent i kvartalet før. Svak utvikling i privat konsum og eksport har dempet utviklingen i økonomien. Økt energiimport kombinert med fall i vareeksporten til Europa, bidro til det høyeste handelsunderskuddet i etterkrigstiden i første halvår 2012.

Tabell 1.1: Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prognoser for 2012 og 2013

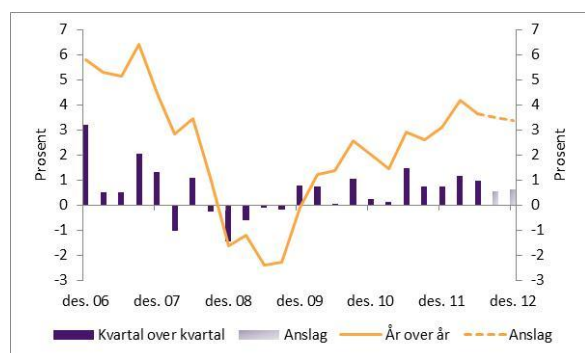
	USA			Euroområdet			Kina		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
BNP	1,8	2,2	2,1	1,4	-0,4	0,2	9,2	7,8	8,2
Inflasjon	3,1	2,0	1,8	2,7	2,3	1,6	5,4	3,0	3,0
Arbeidsledighet	9,0	8,2	8,1	10,2	11,2	11,5	4,1	4,1	4,1

Kilder: IMF WEO, oktober 2012

Norsk økonomi

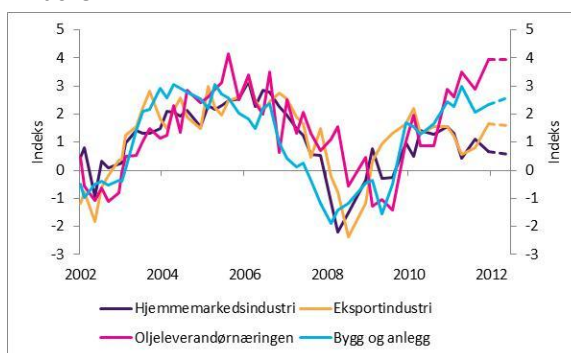
Veksten i norsk økonomi holder seg oppe til tross for svak utvikling ute, se figur 2.3. Ifølge sesongjusterte nasjonalregnskapstall steg bruttonasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge med 1,0 prosent i 2. kvartal 2012, som tilsvarer 4 prosent omregnet til årlig rate. Dette er betydelig høyere enn anslått trendvekst for fastlandsøkonomien, som er på vel 2,5 prosent. Gjennom første halvår i år ble veksten i BNP trukket opp av uvanlig stor økning i kraftproduksjonen. Denne veksten vil ifølge Statistisk sentralbyrå ikke fortsette i samme tempo fremover. Konjunkturoppgangen preges av sterk vekst innenfor markedsrettet tjenesteproduksjon og annen vareproduksjon utenom industri. Spesielt har veksten innenfor bygg- og anleggsvirksomhet og fiskeoppdrett vært sterk. Husholdningenes konsum- og boligetterpørsel og petroleumsinvesteringer bidrar spesielt til høy etterspørsel etter norske varer og tjenester.

Figur 2.3 BNP for Fastlands-Norge. Årlig og kvartalsvis volumvekst. 1)

1) Anslag for 2012 er gitt av Norges Bank i Pengepolitisk rapport 3/12
Kilder: Thomson Reuters Datastream og Norges Bank

Figur 2.3 Vekst i produksjon siste tre måneder og forventet vekst i produksjon neste seks måneder. Indeks¹⁾

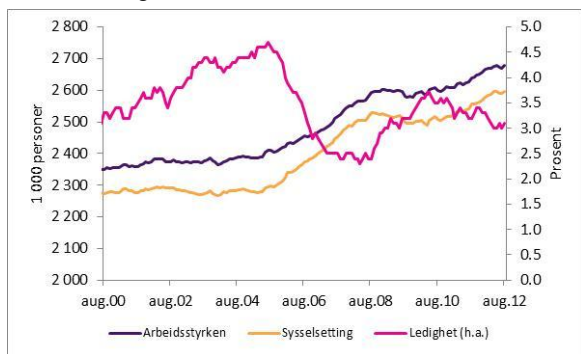

1) 1) Skalaen går fra -5 til +5, der -5 indikerer stort fall, mens +5 indikerer kraftig vekst.
Kilde: Norges Bank

Makroøkonomiske kortidsindikatorer peker mot fortsatt god, men noe svakere vekst i 3. kvartal. Utviklingen i konsumindikatorer tyder på at veksten vil bli lavere fremover, etter markert økning gjennom 1. halvår i år. Tall fra utenrikshandelsstatistikken viser at eksporten av tradisjonelle varer falt med 2,5 prosent fra 2. til 3. kvartal. Det var en klar vekst i industriproduksjonen, men med betydelige variasjoner mellom næringene, se figur 2.3. Særlig nyter leverandørindustrien godt av de høye investeringene innen olje- og gassvirksomhet i inn- og utland.

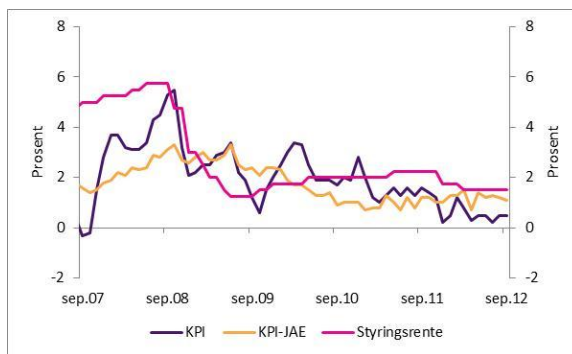
Arbeidsmarkedet ser ut til å ha stabilisert seg over sommeren etter at sysselsettingen steg markert på begynnelsen av året. Ifølge nasjonalregnskapstall var sysselsettingen i 2. kvartal 2,4 prosent høyere enn ett år tidligere. Sysselsettingen har økt særlig innen bygg- og anlegg, forretningsmessig tjenesteyting, i deler av industrien og offentlig sektor. Som følge av høy nettoinnvandring har arbeidsstyrken vokst i takt med sysselsettingen slik at arbeidsledigheten har vært lav og stabil gjennom det siste året, se figur 2.5.

Figur 2.5 Arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledighet

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Figur 2.6 Inflasjon og styringsrente

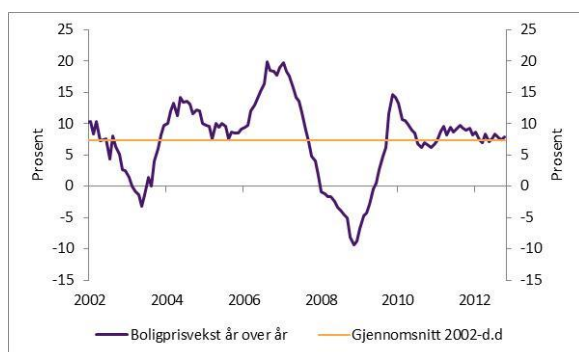

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Inflasjonen er fremdeles lav, og tolv månedersveksten i konsumprisene (KPI) var 0,5 prosent i september. Den lave prisstigningen skyldes hovedsakelig at elektrisitetsprisene har falt med rundt 20 prosent det siste året. Prisveksten justert for avgifter og uten energivarer (KPI-JEA) var 1,1 prosent, som er klart lavere enn Norges Bank inflasjonsmål på 2,5 prosent. Både prisutviklingen på norskproduserte varer og tjenester og på importerte konsumvarer har bidratt til å dempe den samlede prisstigningen.

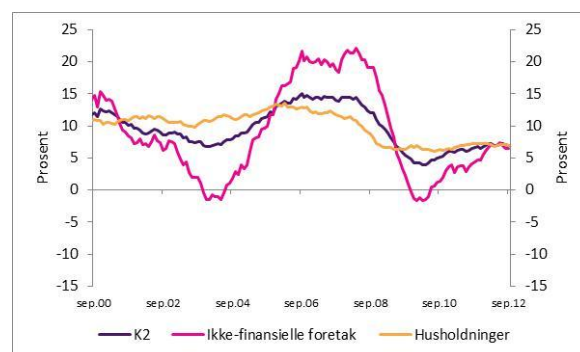
Temperaturen i boligmarkedet holder seg oppe, understøttet av et lavt rentenivå, godt arbeidsmarked, god reallønnsvekst, høy arbeidsinnvandring og forventninger om videre boligprisvekst. Ifølge Norges Eiendomsmeglerforbund steg boligprisene med 7,8 prosent i oktober på tolv måneders basis. Omsetningen er høy, og formidlingstiden er lav. Også innenfor næringsseiendom har omsetningen tatt seg opp utover 2012, og spesielt for kontor og boligrelatert eiendom. Ifølge Unions Næringsmegling har direkteavkastningen (årlig netto leiepris i forhold til kjøpspris) for kontorlokaler av god standard i Oslo ligget stabilt mellom 5,25 og 5,50 prosent i denne perioden.

Figur 2.7 Bruktboligpriser. Tolv månedersvekst

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Figur 2.8 Innenlandsk kredittvekst

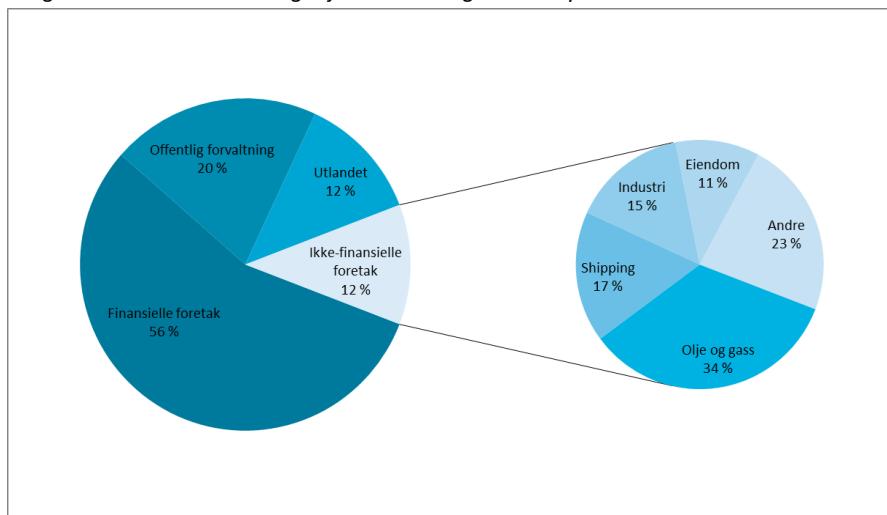

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Den samlede innenlandske kredittveksten var 6,9 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2012. Husholdningenes gjeldsvekst har vært relativt stabil det siste året, men er fortsatt høyere enn inntektsveksten. Det har vært en klar økning i foretakenes gjeldsvekst det siste året, men i tredje kvartal isolert sett, avtok veksten noe. Selv om emisjonsaktiviteten i det norske markedet for foretaks-

obligasjoner har økt markert det siste året, utgjør obligasjonsgjelden fremdeles kun en liten del av foretakenes innenlandske bruttogjeld. Andelen har ligget relativt stabilt på rundt 12-13 prosent de siste tre årene, mens bankgjeldens andel har ligget på rundt 70 prosent av foretakenes innenlandske bruttogjeld. I tillegg til utstedelser fra norske foretak har flere utenlandske foretak valgt å utstede obligasjoner i Norge. Pr. utgangen av 3. kvartal sto utenlandske utstedere bak ca. 17 prosent av samlet emisjonsvolum i det norske obligasjonsmarkedet i 2012. Målt som andel av totalt utestående beløp står utenlandske utstedere bak samme beløp som innenlandsk ikke-finansiell sektor, se figur 2.9. Obligasjoner utstedt av utenlandske foretak er i hovedsak i NOK, men noe over en firedel er i USD. Norsk kontrollerte selskaper som er registrert i utlandet, regnes som utenlandske utstedere.

Figur 2.9 Utestående obligasjonslån i Norge fordelt på utstedere.

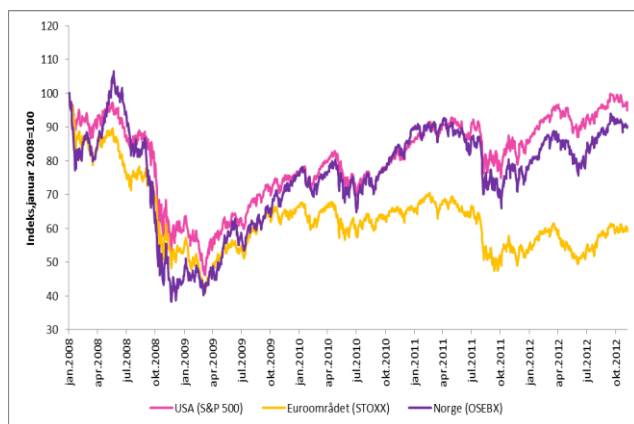

Kilde: SSB

Aksje-, rente- og valutamarkedene

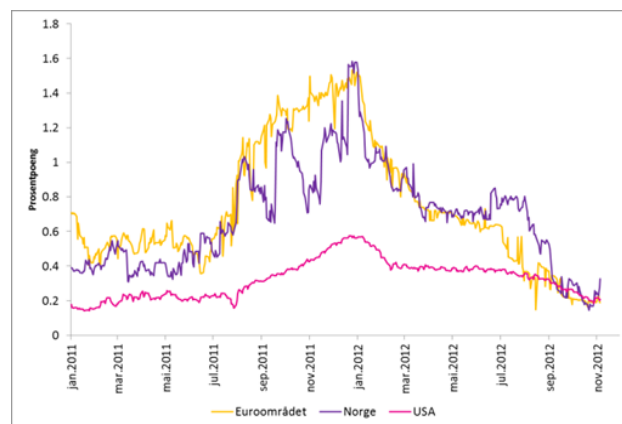
Usikkerhet knyttet til problemene med statsgjelden i flere euroland og svake nøkkeltall fra de store industrilandene har preget verdipapir- og valutamarkedene gjennom de tre første kvartalene i 2012. I tredje kvartal 2012 økte aksjekursene i USA (S&P500) med 6 prosent. Hovedindeksen på Oslo Børs (OSEBX) og aksjeindeksen for euroområdet (STOXX) økte med henholdsvis 10 og 8 prosent i tilsvarende periode, se figur 2.10. Flere tiltak fra sentralbankene i USA, Japan og euroområdet og forventninger om vedvarende lave styringsrenter bidro trolig til oppgangen i perioden. Indeksverdiene i USA, Norge og euroområdet var per 6. november henholdsvis 14, 14 og 8 prosent høyere enn ved inngangen til året.

Figur 2.10 Aksjeindekser USA, euroområdet og Norge.
Indeks (01.01.08=100)

Kilde: Thomson Reuters Datastream

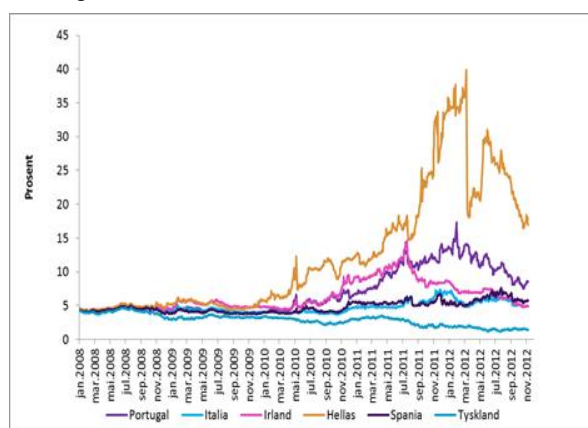
Figur 2.11: Spread 3mnd interbankrente mot statsrenter

Styringsrentene i USA og euroområdet er fortsatt på historisk lave nivåer. Norges Bank valgte ved utgangen av oktober å holde styringsrenten uendret på 1,5 prosent, av hensyn til lav prisvekst hjemme og lave renter ute. De korte pengemarkedsrentene i USA, Norge og euroområdet falt gjennom de tre første kvartalene av 2012. Risikopåslaget over statsrenter har også blitt redusert og rentepåslaget for både Euribor og Nibor ble redusert med 0,4 prosentpoeng i tredje kvartal. Fra inngangen til 2012 og frem til 6. november har påslaget for de samme rentene falt med over ett prosentpoeng, se figur 2.11. Renten på 10-årige statsobligasjoner i USA, Norge og euroområdet har også falt så langt i 2012. I tredje kvartal økte imidlertid de lange rentene i USA og Norge noe, mens tilsvarende renter i euroområdet falt. I euroområdet var det spesielt rentene på gjeldstyngede lands statsobligasjoner som falt, se figur 2.11. Dette hovedsakelig som følge av at Den europeiske sentralbanken (ESB) i september annonserte programmet "Outright Monetary Transactions" (OMT). OMT åpner for at ESB kan kjøpe statsobligasjoner fra de gjeldstyngede eurolandene i annenhåndsmarkedet for å holde rentenivået nede. Ved utgangen av tredje kvartal lå renten på 10-årige statsobligasjoner i euroområdet og USA på henholdsvis 1,42 og 1,63 prosent. For tilsvarende norske obligasjoner var rentenivået 2,1 prosent. Fra utgangen av tredje kvartal og frem til 6. november har de samme rentene falt ytterligere, figur 2.13.

I valutamarkedet norske kroner styrket seg både mot dollar og euro så langt i 2012. Gjennom tredje kvartal styrket den norske kronen seg mot både dollar og euro. Denne utviklingen har fortsatt inn i fjerde kvartal. Kronekursen mot euro og dollar var per 6. november henholdsvis 4 og 5 prosent lavere enn ved årsskiftet.

Figur 2.12: Rente statsobligasjoner, 10 års løpetid, utvalgte euroland

Figur 2.13: Rente statsobligasjoner, 10 års løpetid, Norge, USA og euroområdet

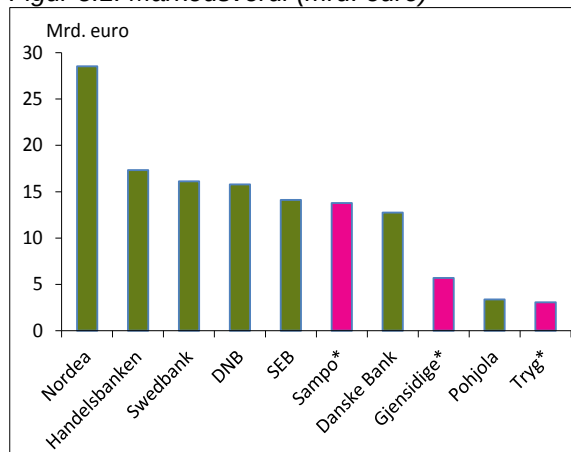

Kilde: Thomson Reuters Datastream

3 Kort om de største nordiske finanskonsernene

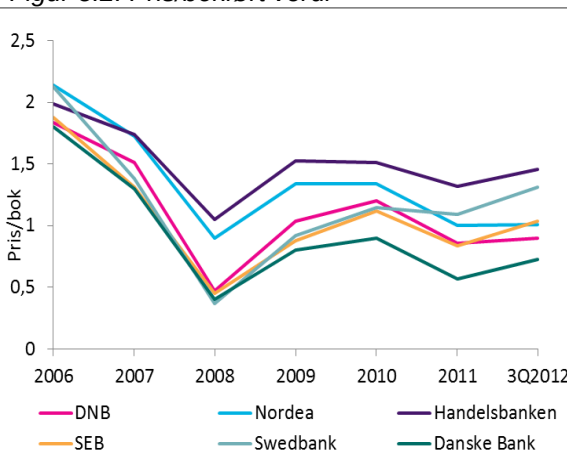
Ved utgangen av 3. kvartal 2012 var Nordea det største finanskonsernet i Norden med en forvaltningskapital på 5 240 mrd. norske kroner. Det største norske finanskonsernet, DNB, er med en forvaltningskapital på 2 369 mrd. kroner det tredje største finanskonsernet i Norden. Målt i markedsverdi er DNB det fjerde største konsernet. Sju av de ti største finanskonsernene i Norden er bankdominerte, hvorav de seks største alle har virksomhet i Norge.

Figur 3.1: Markedsverdi (mrd. euro)

* Sampo, Gjensidige og Tryg er forsikringsdominert
Kilde: JP Morgan, 6. november 2012

Figur 3.2: Pris/bokført verdi

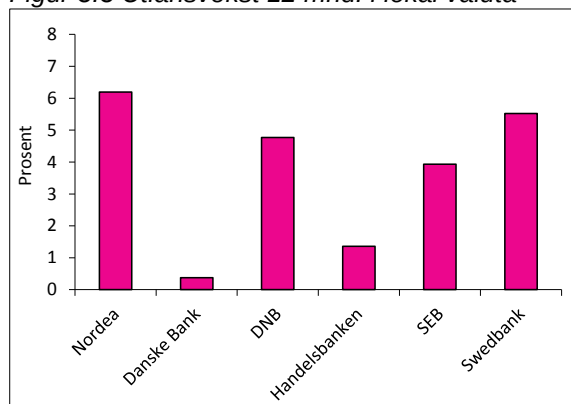

Kilde: Årsrapporter og JP Morgan, 6. nov 2012

Verdsettelsen av de nordiske storbankene har i stor grad fulgt den generelle børsoppgangen så langt i år. SEB og Swedbank har hatt den sterkeste verdiøkningen sammenliknet med begynnelsen av året, mens utviklingen i DNB og Nordea har vært tilnærmet flat. Danske Bank har fremdeles den laveste verdsettelsen på børsen.

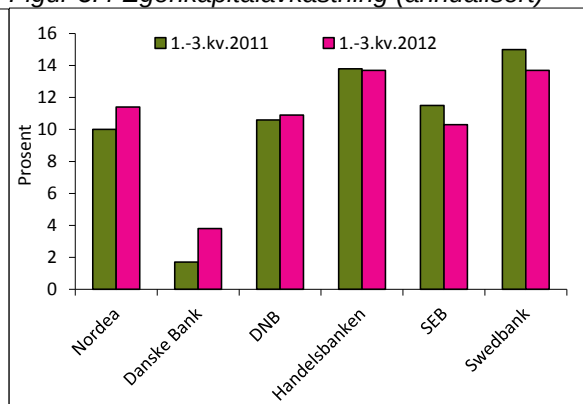
Alle de seks største nordiske konsernene har hatt vekst i utlån til kunder det siste året, selv om veksten i Danske Bank og Handelsbanken er svært lav. Utlånsveksten har imidlertid avtatt i løpet av de siste kvartalene. Særlig stor har reduksjonen vært for DNB og SEB.

Figur 3.3 Utlånsvekst 12 mnd. i lokal valuta

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 3.4 Egenkapitalavkastning (annualisert)

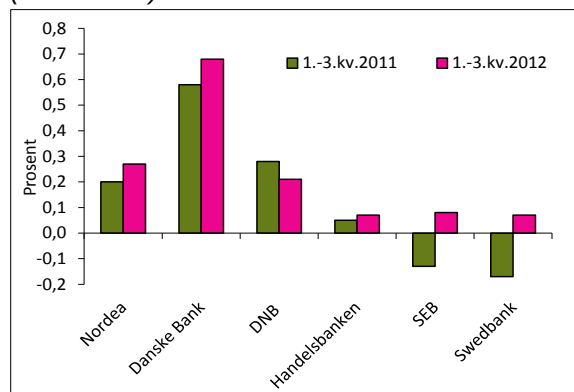
Kilde: Kvartalsrapporter

Nordea, Danske Bank, DNB og Handelsbanken hadde en bedring i resultatet i 1. til 3. kvartal 2012 sammenliknet med samme periode i 2011, og for de tre førstnevnte konsernene var det også en bedring i

egenkapitalavkastningen. SEB og Swedbank har en viss nedgang i både resultatet og egenkapitalavkastningen i samme periode.

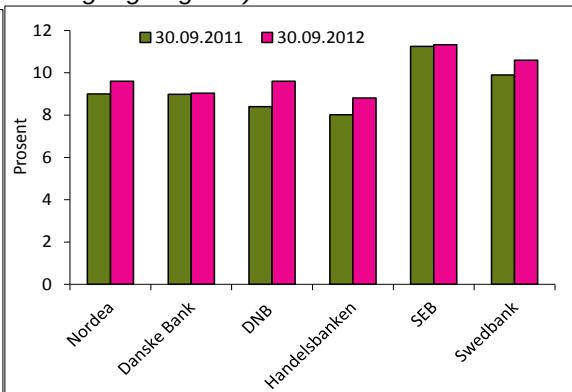
I år har utlånstapene for flertallet av konsernene vært lave. Danske Bank har imidlertid fremdeles betydelige utlånstap og i de ni første månedene av 2012 var disse særlig relatert til næringseiendom i Irland, shippingbransjen og privatkunder i Danmark.

Figur 3.5 Tap på utlån i prosent av utlån (annualisert)

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 3.6 Ren kjernekapitaldekning* (med overgangsregler**)

Kilde: Kvartalsrapporter

* Kjernekapital fratrasket all hybridkapital

** Overgangsregelen beregnes med ulike metoder, hvor dansk metode avviker fra praksis i Norge og Sverige

Fire av konsernene har hatt en merkbar styrking av den rene kjernekapitaldekningen i løpet av det siste året, og spredningen mellom bankene med høyeste og laveste dekning, er redusert. Danske Bank gjennomførte i slutten av oktober en rettet emisjon tilsvarende 8,3 prosent av aksjekapitalen. Siste børskurs før kunngjøring av emisjonen var ca 104 DKK, mens emisjonskursen ble fastsatt til 93 DKK.

4 Banker

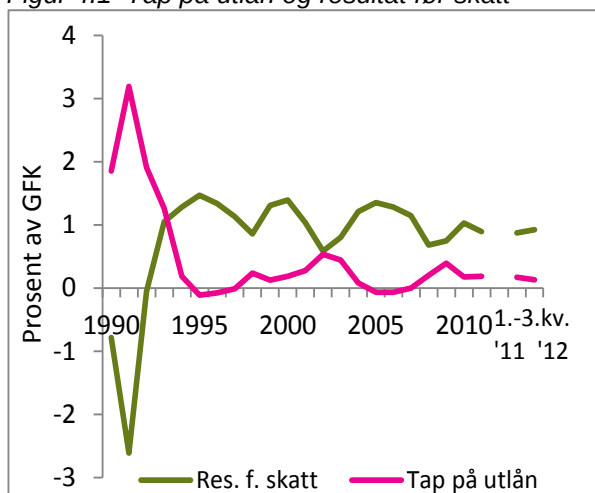
- Bedring av totalt resultat
- Lave, og synkende, tap på utlån
- Stabilt høy utlånsvekst til personkunder

Kapittelet tar for seg utviklingen i samtlige norske banker. For banker som er finanskonsern, benyttes regnskapstall for bankkonsern, for øvrige banker benyttes morbanktall. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), eller utlån, er proSENTsatsene annualisert.

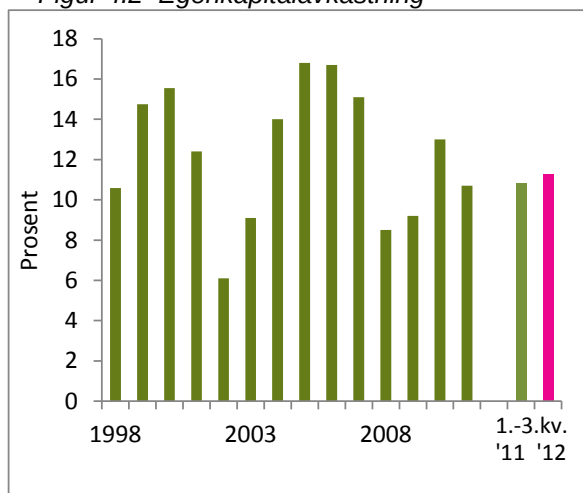
4.1 Resultatutvikling

Samlet egenkapitalavkastning for norske banker var noe høyere etter tre kvartaler enn i samme periode året før. Netto renteinntekter økte mer enn økningen i utlån og innskudd, men mindre enn økningen i forvaltningskapital. Kursgevinstene på finansielle instrumenter var betydelig lavere enn ett år tidligere, særlig som følge av et svakt første kvartal. Tap på utlån var klart mindre enn året før, og lå på et lavt nivå i forhold til utlån.

Figur 4.1 Tap på utlån og resultat før skatt¹

Figur 4.2 Egenkapitalavkastning

¹ Tidsserier i kapittelet om banker viser utviklingen for morbanker, ikke bankkonsern, for perioden tom. 2008.

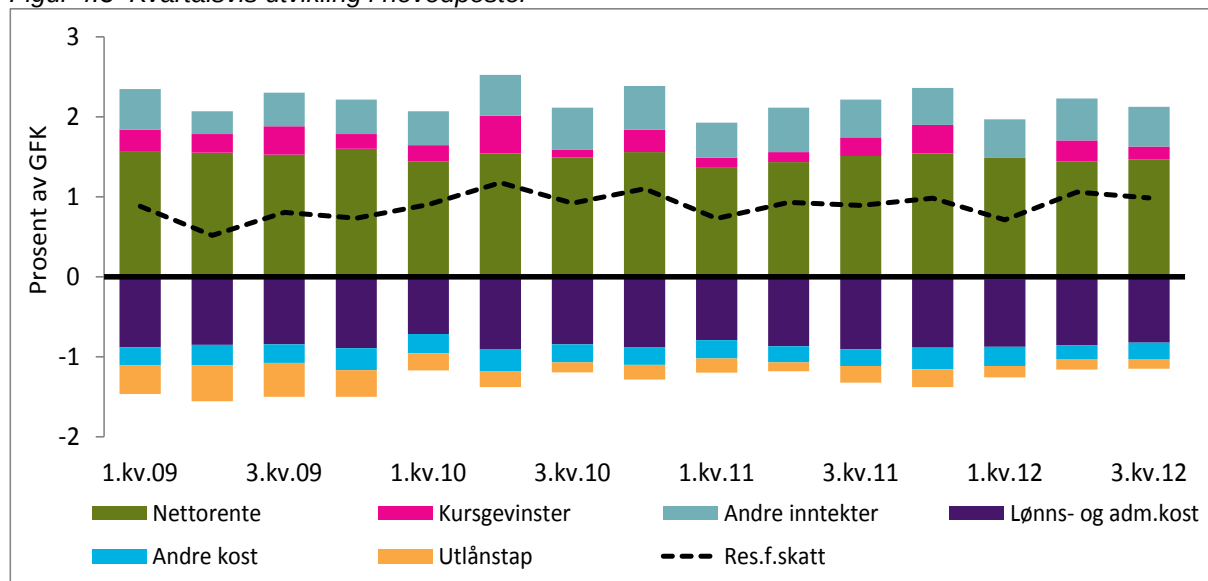
Tabell 4.1 Resultat for samtlige norske banker

	1.-3.kv.12		1.-3.kv.11		3.kv.12		3.kv.11	
	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK
Netto renteinntekter	44 636	1,46	41 141	1,48	15 150	1,46	14 190	1,51
Andre inntekter	19 296	0,63	18 318	0,66	6 828	0,66	6 615	0,70
herav kursgev. fin.ei. vurdert til virk. verdi	4 031	0,13	4 765	0,17	1 690	0,16	2 169	0,23
Andre kostnader	31 783	1,04	30 417	1,09	10 614	1,03	10 446	1,11
herav lønn og personalkostnader	16 834	0,55	15 887	0,57	6 039	0,58	6 029	0,64
Resultat før tap på utlån	32 149	1,05	29 042	1,04	11 365	1,10	10 360	1,10
Bokførte tap på utlån	4 058	0,13	4 750	0,17	1 265	0,12	1 961	0,21
Gev/tap ikke-fin.ei /langsiktige verdip.	13	0,00	-44	0,00	125	0,00	-27	0,00
Resultat før skatt	28 104	0,92	24 247	0,87	10 224	0,98	8 372	0,89
Skattekostnad	7 376	0,24	6 410	0,23	2 698	0,26	2 260	0,24
Resultat etter skatt	20 727	0,68	17 837	0,64	7 526	0,71	6 112	0,65
Egenkapitalavkastning	11,3		10,8		12,0		11,1	

Bankene oppnådde et samlet resultat før skatt på 28,1 mrd. kroner etter tre kvartaler, en økning på 16 prosent fra året før. Egenkapitalavkastningen ble bedret med et halvt prosentpoeng, til 11,3 prosent. I tredje kvartal isolert var resultatforbedring fra året før enda sterkere. Egenkapitalavkastningen i kvartalet var 12,0 prosent, en bedring fra samme periode året før på 0,9 prosentpoeng. Tredje kvartal var derimot noe svakere enn andre kvartal, som følge av lavere inntekter utover nettorenten.

Hovedårsaken til resultatforbedringen fra ett år tidligere var høyere netto renteinntekter, men også andre inntekter og utlånstap viste en positiv utvikling. I motsatt retning trakk en nedgang i kursgevinster på finansielle eiendeler, i hovedsak forklart av negativ utvikling på sikringsinstrumenter benyttet i forbindelse med bankenes langsiktige finansiering.

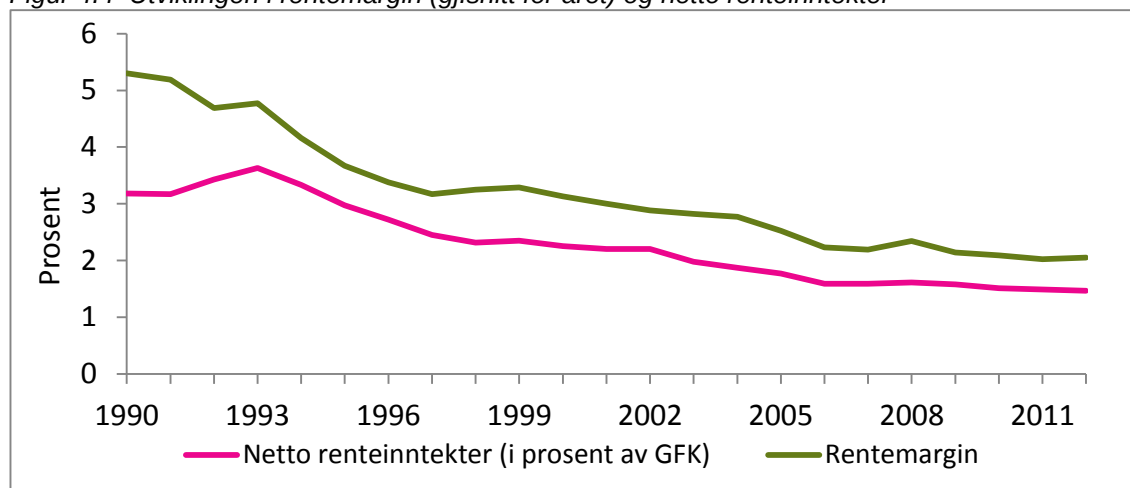
Figur 4.3 Kvartalsvis utvikling i hovedposter

Bankenes netto renteinntekter økte med 8 prosent siste år. Som følge av betydelig vekst i forvaltningskapital sank nettorenten likevel i forhold til GFK, fra 1,48 til 1,46 prosent.

Bankenes finansieringskostnader er fortsatt betydelig høyere enn i årene før finanskrisen. Konkurransen om innskuddsmidler fra kunder er sterk, noe som har lagt et sterkt press på innskuddsmarginene i inneværende år. Ved utgangen av september hadde gjennomsnittlig innskuddsmargin (gjennomsnittlig innskuddsrente i forhold til 3 måneders pengemarkedsrente) sunket til å være negativ for bankene samlet, med -0,4 prosent. Så langt i år har derimot gjennomsnittlig utlånsmargin ligget over utlånsmarginen i de foregående to og et halvt årene, i stor grad som følge av synkende pengemarkedsrente. Total rentemargin har dermed vært nokså stabil de siste kvartalene.

Figur 4.4 Utviklingen i rentemargin (gj.snitt for året) og netto renteinntekter

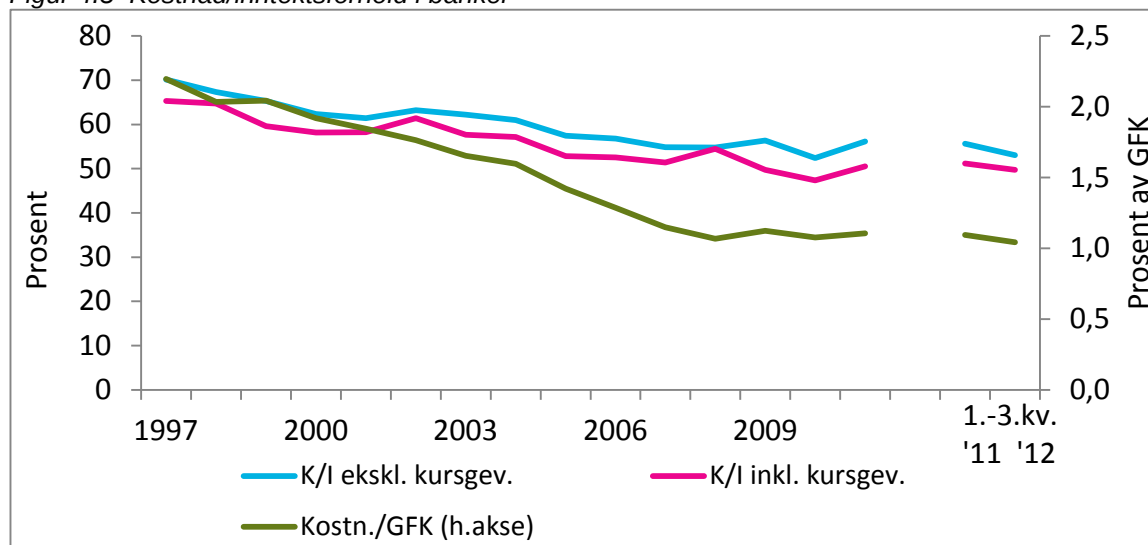
Andre inntekter, eksklusiv kursgevinster på finansielle instrumenter, var 13 prosent høyere enn ett år tidligere, hvor det særlig var økning i utbytte og andre driftsinntekter som bidro positivt. Netto provisjonsinntekter var kun 5 prosent høyere enn ett år tidligere.

Bankenes netto kursgevinster på finansielle instrumenter var 15 prosent lavere enn i samme periode året før. Hovedforklaringen på denne reduksjonen var realiserte kurstap på sikringsinstrumenter i forbindelse med den langsiktige finansieringen. Disse swapavtalene vurderes til virkelig verdi (mark-to-market), og verdiene vil dermed være relativt volatile. I tider med uro i valutamarkedet vil disse avtalene gi regnskapsmessig gevinst, mens mer stabile perioder vil gi motsatt effekt.

Driftskostnadene var 4 prosent høyere enn året før, men gikk ned i forhold til forvaltningskapitalen. Kostnader til lønn, pensjoner mv, økte her med 6 prosent, mens generelle administrasjonskostnader kun økte med 2 prosent fra året før. Bankenes samlede kostnad/inntektsforhold (ekskl. kursgevinster på finansielle instrumenter) gikk ned med 2,5 prosentpoeng, til 53,1 prosent.

Norske banker har over lang tid redusert kostnadsnivået, både i forhold til inntekter og i forhold til forvaltningskapitalen, jf. figuren under. Den markerte reduksjon i kostnad/inntektsforholdet fra 2009 til 2010 (og påfølgende økning i 2011) må ses i sammenheng med regnskapsmessig positiv effekt av ny AFP-ordning i 2010, og gevinster på fusjonen mellom PBS og Nordito samme år.

Figur 4.5 Kostnad/inntektsforhold i banker

Bankenes tap på utlån var 15 prosent lavere enn ett år tidligere, og tilsvarte 0,19 prosent av utlån.

Balanseutvikling

Bankene hadde hatt en vekst i utlån på 4,0 prosent siste år. Inkluderes de gruppeeide OMF-foretakene var veksten 5,7 prosent, mot 8,0 prosent ett kvartal tidligere. Vekstraten for utlån til personkunder har vært stabil det siste året, og var 8,1 prosent ved utgangen av september.

Tabell 4.2 Balanseposter for samtlige norske banker (uten gruppeeide OMF-foretak)

	30.09.12	30.09.11	
	Mill.kr.	Mill.kr.	vekst i %
Forvaltningskapital	4 107 663	3 813 549	7,7
Brutto utlån til kunder	2 923 607	2 811 047	4,0
..herav brutto utlån vurdert til amortisert kost	2 735 924	2 673 248	2,3
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	22 457	22 341	0,5
herav individ. tapsnedskr.	15 386	15 408	-0,1
herav gruppenedskrivning	7 071	6 933	2,0
..herav brutto utlån vurdert til virkelig verdi	187 683	137 799	36,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	663 693	734 687	-9,7
Innskudd fra kunder	1 773 538	1 654 226	7,2
Gjeld ved utst. av verdipapirer	1 191 027	997 939	19,3
Brutto misligholdte lån	45 819	43 637	5,0
Tapsnedskr. i % av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,8	0,8	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,3	0,3	
Brutto misligh. lån i % av totale brutto utlån	1,6	1,6	
Innskuddsdekning	60,7 %	58,8 %	

Etter å ha økt de gruppemessige nedskrivningene av utlån i de fire foregående kvartalene, var det en svak reduksjon av disse i tredje kvartal. Samlede gruppenedskrivninger målt i forhold til utlånsvolum har likevel vært tilnærmet stabile, og utgjorde 0,3 prosent av brutto utlån (vurdert til amortisert kost) ved utgangen av kvartalet.

Bankenes innskudd fra kunder økte med 7,2 prosent siste år, etter en marginal reduksjon i innskudd i tredje kvartal isolert. Vekstraten fra personkunder har økt jevnt de siste 3 årene, og var 9,9 prosent ved utgangen av september. Bankenes innskuddsdekning av kundeutlån økte med nær 2 prosentpoeng fra samme tidspunkt året før, til 60,7 prosent. Inkluderes lånene som ligger i deleide OMF-foretak, var innskuddsdekningen 56,5 prosent etter en økning på 0,8 prosentpoeng fra året før.

Omfanget av misligholdte utlån i banker økte med 5 prosent siste år, og utgjorde 1,6 prosent av utlånsmassen.

4.2 Likviditetsrisiko

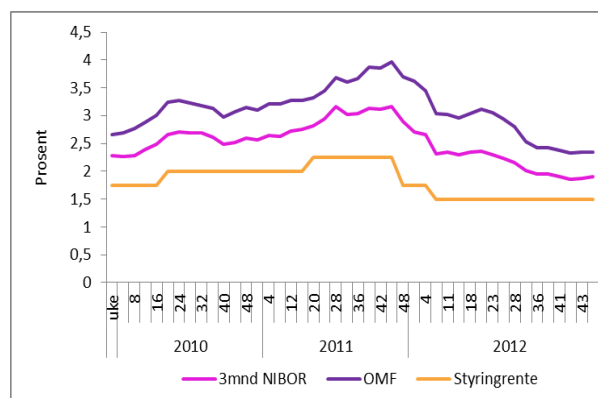
Den siste tiden har utviklingen i penge- og kapitalmarkedene vært gunstig, men situasjonen i Europa er fortsatt preget av usikkerheten. Etter urolighetene før sommeren har aktiviteten i hovedsak bedret seg i markedet for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) for europeiske banker. Samtidig ser det ut til at markedene for å utstede seniorobligasjoner igjen er noe mer tilgjengelige for internasjonale banker som i lengre tid ikke har hatt tilgang på lang usikret finansiering. Eksempelvis har flere franske banker vært aktive, og i oktober har større europeiske banker for første gang på tre år kunnet utstede seniorobligasjoner til lavere påslag enn ikke-finansielle foretak med god rating. Utviklingen er viktig for bankenes mulighet til å yte foretakslån. I markedet for kort finansiering er det god tilgang til penger. Flere store europeiske banker har dekket refinansieringsbehovet for dette året.

Førstehåndsmarkedet for OMF, både i NOK og valuta, har stort sett fungert godt for de norske institusjonene hittil i år. Risikopremiene økte før sommeren, men har i løpet av høsten falt og ligger nå

på samme nivå som før uroen i fjor høst. Banker som vurderes som solide, som svenske og norske, har under hele perioden med finansuro kunnet utstede seniorobligasjoner, men til høyere risikopremier. Også i dette markedet er rentepåslag reduserte etter sommeren. Markedene for kort finansiering har fungert godt i hele år, men med noe kortere løpetider. Det norske markedet for seniorobligasjoner har hele tiden vært åpent for de mindre bankene, og interbankmarkedet i Norge har virket tilfredsstillende.

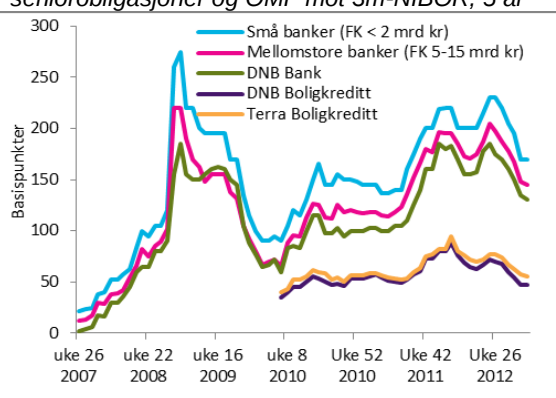
Både på grunn av investorpreferanser og pris kan det være fordelaktig for bankene å benytte OMF gjennom boligkredittforetakene til lang finansiering. Prissvingningene er også mindre for OMF enn for seniorobligasjoner. Rentepåslaget på norske seniorobligasjoner og OMF falt gjennom 3. kvartal i år med henholdsvis om lag 50 og 20 bp, se figur 4.7. Per 31. oktober 2012 var 5-årsobligasjonene til små og store banker priset til henholdsvis om lag 170 og 140 bp over NIBOR, mens for OMF foretakene var prisen om lag 50 bp over NIBOR.

Figur 4.7 Styringsrente, NIBOR og OMF-påslag

Kilde: Thomson Reuters, DNB Markets

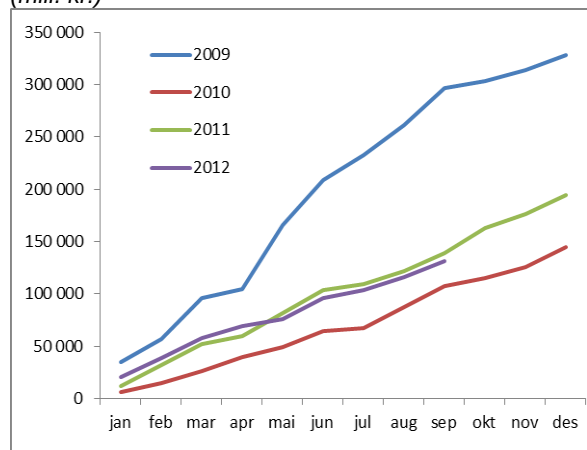
Figur 4.8 DNB Markets indikative påslag for seniorobligasjoner og OMF mot 3m-NIBOR, 5 år

Kilde: DNB Markets

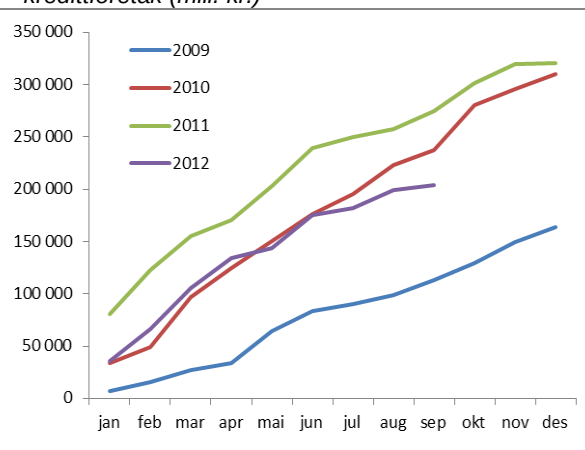
Så langt i 2012 har innenlandske utstedelser av obligasjoner (senior og OMF) fra norske banker og kredittforetak vært på linje med 2011. Volumet av utstedelser i valuta var høyt frem til sommeren, men har deretter avtatt noe. Årsaken kan ligge i at de norske bankene hentet inn betydelig finansiering tidlig i 2012. Sammen med økte kundeinnskudd ble derfor behovet for refinansiering av gjeld til forfall i 2012 i stor grad dekket i første halvår.

Figur 4.9 Obl utstedelser i Norge, bank og kredittforetak (mill. kr.)

Kilde: SSB

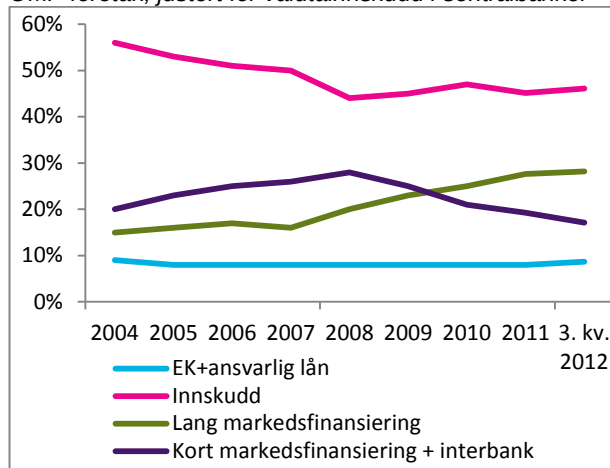
Figur 4.10 Obl utstedelser i utlandet, bank og kredittforetak (mill. kr.)

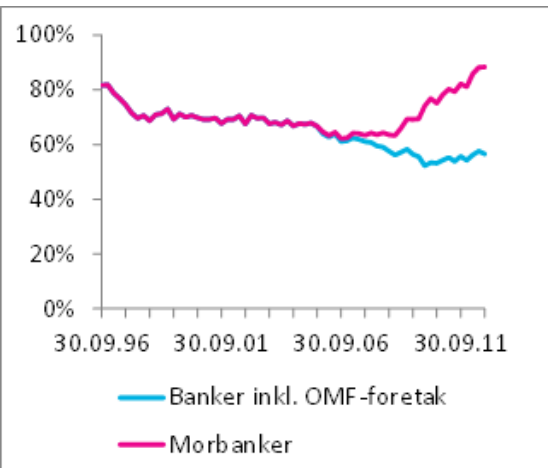
Kilde: SSB

Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og verdipapirmarkedene. Bankenes markedsfinansiering utgjorde 45 prosent av total finansiering ved utgangen av 3. kvartal 2012. Andelen kundeinnskudd var 46 prosent.

Figur 4.11 Utvikling i finansieringskilder, banker og OMF-foretak, justert for valutainnskudd i sentralbanker

Figur 4.12 Utvikling i innskuddsdekning

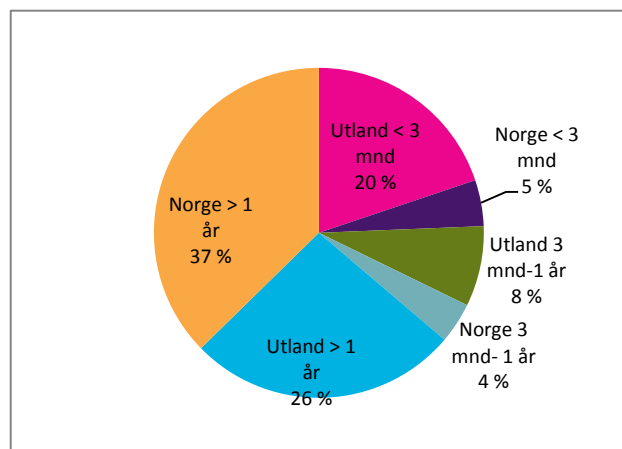
* Kort finansiering er fratrasket valutainnskudd med meget kort løpetid i sentralbanker

Innskudd fra kunder har økt med 7 prosent siste år. Dette har bidratt til en styrking av kundeinnskudd som andel av utlån til kunder (innskuddsdekning), som var 57 prosent for banker inkl. OMF-foretak ved utgangen av 3. kvartal 2012. Innskuddsdekningen i morbankene har økt som følge av overføringer av utlån fra bankene til boligkredittforetakene, og utgjør nå 88 prosent.

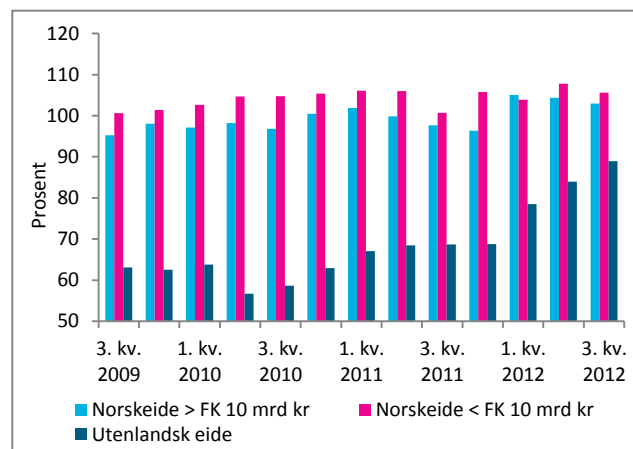
Norske banker har samlet sett høy andel markedsfinansiering, og en betydelig andel er innlån fra utlandet. Av total markedsfinansiering i bankene og OMF-foretakene (inkl. all interbankgjeld) utgjorde gjeld til utlandet 54 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2012. Bankenes innlån fra utenlandske motparter hadde en svak nedgang det siste kvartalet. De største bankene står for i overkant av 50 prosent av total markedsfinansiering, hvorav om lag to tredjedeler er finansiering fra utlandet.

Av total markedsfinansiering utgjorde finansiering med løpetid under tre måneder 25 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2012. Det er i hovedsak de største bankene som har kortsiktig finansiering (under 3 måneder) i penge- og verdipapirmarkedene. Dette er hovedsakelig sertifikatlån og innskudd fra utenlandske kredittinstitusjoner. De holder samtidig store innskudd i utenlandske sentralbanker og netto refinansieringsbehov er derfor mindre enn bruttotallene tilsier.

Figur 4.13 Markedsfinansiering*, banker og kredittforetak per 3. kvartal 2012

Figur 4.14 Langsiktig finansiering, løpetid over ett år, som andel av illikvide eiendeler

*Ikke fratrasket innskudd i sentralbanker

Løpetiden på bankenes finansiering har økt i etterkant av finanskrisen. Andelen finansiering med løpetid over 1 år utgjorde 63 prosent av total markedsfinansiering ved utgangen av 3. kvartal 2012. OMF har blitt en viktig kilde til lang finansiering for norske banker og avhengigheten av denne

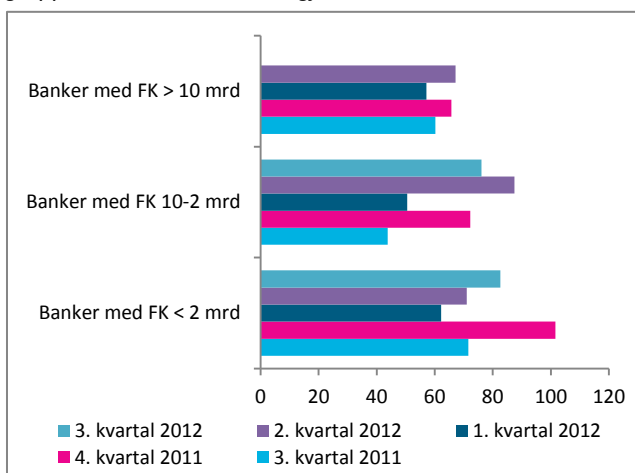
finansieringskilden har økt. Om lag halvparten av bankenes langsiktige finansiering er nå OMF. Hoveddelen av utestående OMF har løpetider over 3 år, mens størstedelen av bankenes øvrige utestående verdipapirgjeld er mellom 1 og 3 år.

Forholdet mellom bankenes langsiktig finansiering (herunder kundeinnskudd, obligasjonslån inkl. OMF, gjeld til kredittinstitusjoner, ansvarlig lånekapital og egenkapital) med løpetid over 1 år og illikvide eiendeler utgjorde 103 prosent for de største norske bankene, mens for de mindre var andelen 106 prosent. På grunn av betydelig finansiering fra morbank hadde de utenlandskeide bankene en lavere andel langsiktig finansiering og trakk ned snittet for alle norske banker til om lag 101 prosent ved utgangen av 3. kvartal. Dette var likevel 10 prosentpoeng høyere enn for 3 år siden.

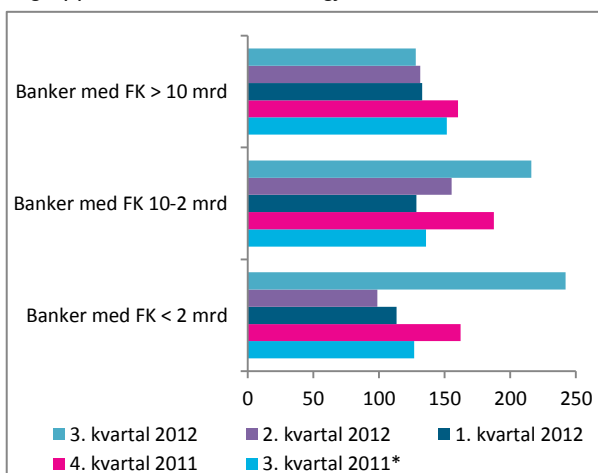
Det er viktig at bankene har tilstrekkelige likviditetsbuffer for å tåle en periode med begrenset tilgang på likviditet. For å tilfredsstille det nye likviditetskravet Liquidity Coverage Ratio (LCR) som er foreslått som et minstekrav på 100 prosent fra 2015 i CRD IV/Basel III, vil bankene måtte øke likviditetsbufferne. LCR måler størrelsen på foretakets likvide aktiva i forhold til netto likviditetsutgang i en stressituasjon i penge- og kapitalmarkedene 30 dager frem i tid.

For norske banker er det utfordrende å oppfylle kravene til LCR, slik de er definert i forslaget til CRD IV. Norske banker har ikke tilstrekkelig med likvide aktiva etter regelverkets foreløpige definisjoner. Lavt nivå på norsk statsgjeld, lite omfang av andre rentepapirer utstedt av offentlig sektor, begrenset omfang av OMF og få foretaksobligasjoner med tilfredsstillende kredittvurdering, bidrar alle til at LCR er på et lavt nivå for bankene i Norge. I tillegg stilles det også strenge krav til likviditet i markedene. Hoveddelen av de norske bankene oppfyller ikke det kommende kravet på 100 prosent. Gjennomsnittlig LCR for norske banker var 76 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2012.

Figur 4.15 Utvikling i LCR for enkeltbanker og grupper av banker, uvektet gj.snitt

Figur 4.16 Utvikling i LBI for enkeltbanker og grupper av banker, uvektet gj.snitt

*Rentefond inngikk ikke 3. kv 2011

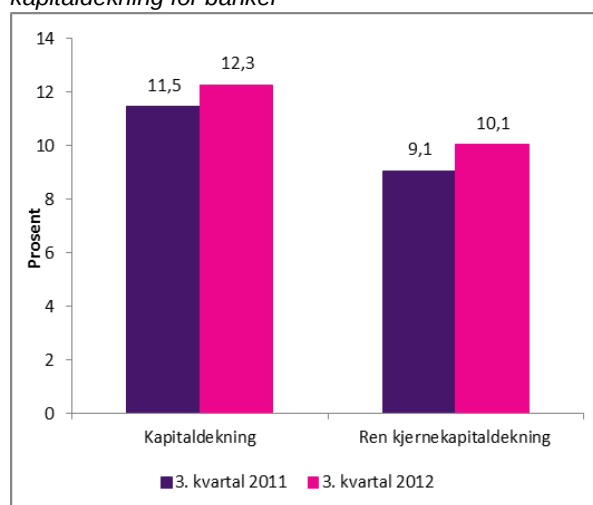
I tillegg til LCR beregnes også en utvidet likviditetsbufferindikator (LBI). Her inkluderes bankenes øvrige, men mindre likvide aktiva som ikke kvalifiserer for LCR, dvs. OMF med lavere eller ingen rating, OMF utstedt av foretak hel- eller deleid av banken og andre papirer som er deponerbare, men ikke trukket på i sentralbanker, inkl. rentefond etter visse kriterier. Det tas heller ikke høyde for kravet til likviditet. LBI er innført som et tilsynsverktøy inntil regelverket for LCR er innført. Ved utgangen av kvartalet var gjennomsnittet for bankene nærmere 200 prosent. Det viser at norske banker har en betydelig andel aktiva som antas å være noe mindre likvide, men som kan deponeres som sikkerhet i sentralbanken, og dermed kan benyttes som en likviditetsbuffer i perioder med stress.

4.3 Soliditet

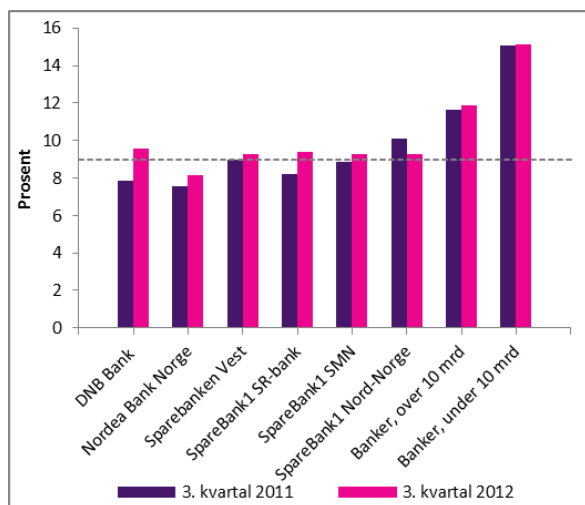
Som følge av innhenting av kapital i første halvår, samt tilbakeholdt overskudd ved årsskiftet, er soliditeten i norske banker styrket det siste året. Samtlige norske banker tilfredsstilte minstekravet til kapitaldekning med god margin ved utgangen av 3. kvartal 2012. Total kapitaldekning (bankkonsern) var 12,3 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2012, mot 11,5 ett år tilbake.

I vurderingen av bankenes soliditet er oppmerksomheten rettet mot ren kjernekapital. Ren kjernekapital er beregnet som kjernekapital, fratrasket all hybridkapital. Norske bankers samlede rene kjernekapitaldekning (bankkonsern) var 10,1 prosent ved utgangen av tredje kvartal, en økning på 1 prosentpoeng sammenlignet med ett år tilbake.

Figur 4.17 Ren kjernekapitaldekning og kapitaldekning for banker

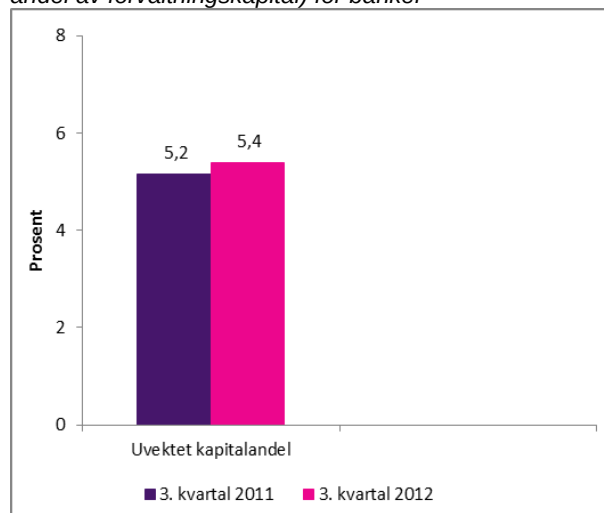
Figur 4.18 Ren kjernekapitaldekning for banker

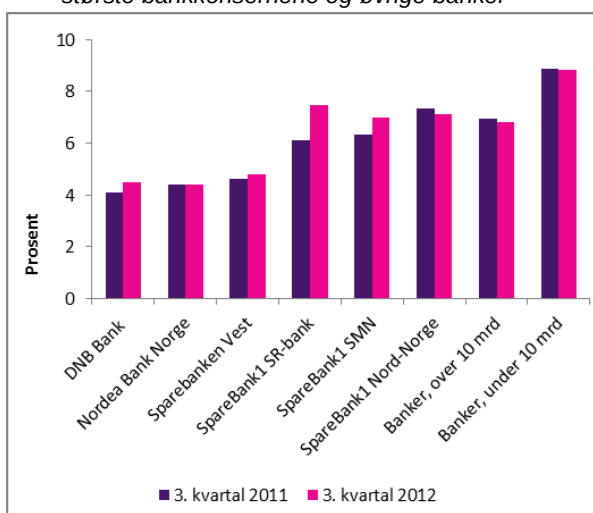
Finanstilsynet har forutsatt at alle norske banker og finansieringsforetak skal ha 9 prosent ren kjernekapitaldekning. Nivået beregnes etter gjeldende norske regler som forutsetter gulv for risikovektet beregningsgrunnlag. Ved utløpet av tredje kvartal var det kun 2 banker som ikke tilfredsstilte målet. Enkelte finansieringsforetak ligger også under 9 prosent ren kjernekapital, se omtale i kapittel 5.

I kvartalsberegning av soliditet gis det kun mulighet for å medregne positivt resultat dersom det er revisorgodkjent. Resultatet må fratrekkes påregnelig skatt og utbytte for å inngå i beregningen av ren kjernekapital. Av de største bankene er det kun Sparebanken 1 SR-bank og Sparebank 1 SMN som inkluderer delårsresultat ved utløpet av 3. kvartal. De øvrige bankene vil i stor grad oppleve et fall i ren kjernekapitaldekning underveis i året som følge av volumvekst, samtidig som opptjent delårsresultat i kapitaldekningsberegningen først tillegges egenkapitalen ved årsskiftet.

Figur 4.19 Uvektet kapitalandel (ren kjernekapital som andel av forvaltningskapital) for banker

Figur 4.20 Uvektet kapitalandel for de største bankkonsernene og øvrige banker

Med CRD IV vil man innføre en ny indikator, uvektet kapitalandel (leverage ratio). Leverage ratio er et forholdstall mellom kjernekapital med nye kapitaldefinisjoner sett i forhold til poster på og til dels også utenom balansen, med et minstekrav på 3 prosent. Et lignende forholdstall Finanstilsynet ser på i mellomtiden er ren kjernekapital som andel av forvaltningskapitalen. Også her ser vi at de mindre bankene holder mer kapital i forhold til totale eksponeringer (i snitt) enn hva de større bankene gjør.

Bruk av interne modeller til beregning av kapitalkrav (IRB-modeller)

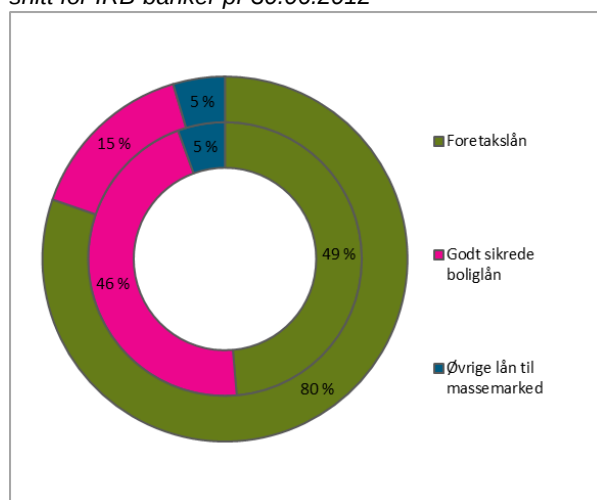
Kapitalkravet for kredittrisiko kan fastsettes etter to metoder; standardmetoden eller interne målemetoder ("internal-ratings-based approach" – IRB). Standardmetoden bygger i stor grad på tidligere regelverk (Basel I) med sjablongmessige risikovekter for utlån/engasjementer til ulike motparter. Risikovekten for et engasjement kan også fastsettes på bakgrunn av låntakers rating fra eksterne kredittvurderingsbyråer. Som alternativ til standardmetoden kan institusjonene benytte IRB ved beregning av kapitalkravet. Dette forutsetter at institusjonen tilfredsstiller nærmere angitte krav og at Finanstilsynet har gitt sin tillatelse. Beregning etter IRB-metoden vil medføre at kapitalkravet i større grad avspeiler forskjeller i underliggende kredittrisiko. Kapitalkravet kan beregnes enten etter grunnleggende (FIRB) eller avansert IRB-metode (AIRB).

Åtte norske banker benytter interne modeller i beregning av kapitalkravet for kredittrisiko, herunder de seks største bankene. Det er disse bankene som danner grunnlaget for figurene under. Markedsandelen, målt som andel forvaltningskapital for IRB-bankene i forhold til det totale norske bankmarkedet, utgjør i underkant 70 prosent. De ulike bankene benytter ulike metoder for beregning av kapitalkrav for ulike deler av porteføljen. Bankene har også planer om å rulle ut flere porteføljer på IRB.

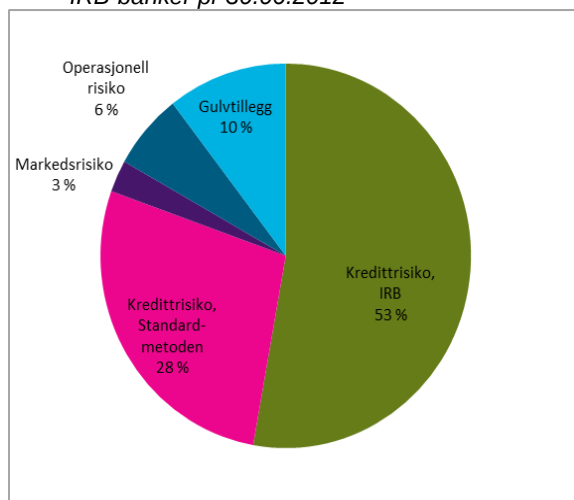
Kapitalkrav og risikoparametre

Foretakseksponeringer har høyere risiko enn andre engasjementstyper, og tilskrives følgelig høyere kapitalkrav, se figur 4.21. Ulike risikovekter for ulike engasjementskategorier og mellom ulike segmenter i engasjementskategoriene gjør det mulige å redusere kapitalkrav i kombinasjon ved positiv utlånsvekst.

Figur 4.21: Kreditteksponering (innerst) og kapitalkrav (ytterst) etter IRB fordelt på segmenter, snitt for IRB-banker pr 30.06.2012

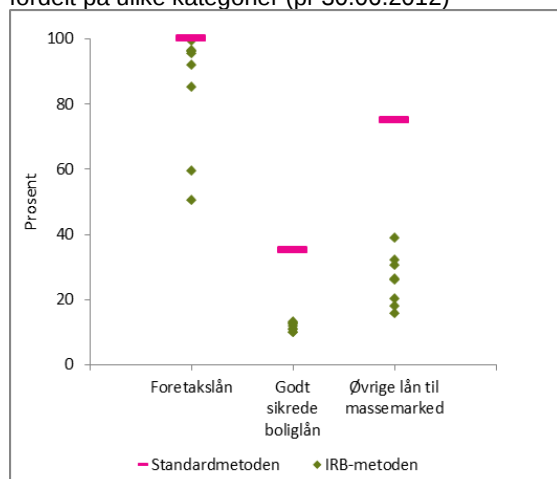
Figur 4.22: Kapitalkrav fordelt på risikotype og beregningsmetode, snitt for IRB-banker pr 30.06.2012

Figur 4.22 viser sammensetningen av IRB-bankenes totale kapitalkrav. Kredittrisiko beregnet etter standardmetoden omfatter gjerne engasjementer med finansinstitusjoner, sentralbanker, offentlig sektor og mindre porteføljer hvor det ikke er hensiktsmessig å utvikle interne modeller. Videre må andelen av kapitalkravet rapportert etter IRB sees i sammenheng med at flere av bankkonsernene har datterselskap/tilknyttede selskaper som benytter standardmetoden. Regelen om at IRB-bankene må ha et kapitalkrav som minst tilsvarer 80 prosent av minstekravet til kapital under Basel I, gir et påslag i kapitalkravet samlet for de 8 bankene på 10 prosent av totalt kapitalkrav.

Figur 4.23 viser spredningen i risikovekter (volumveid snitt) mellom bankene for ulike engasjementskategorier. Den spredningen i risikovekter for foretakslån kan til dels forklares gjennom bruk av avansert og grunnleggende IRB-metode. Risikovekten for godt sikrede boliglån er relativt lik i alle de åtte bankene, og ligger betydelig under risikovekten på 35 prosent under standardmetoden og 50 prosent under Basel I. Det er generelt store forskjeller mellom risikovektene som fremkommer i de interne modellene og risikovektene som følger av standardmetoden.

Figur 4.23: Risikovekt for friske engasjementer fordelt på ulike kategorier (pr 30.06.2012)

5 Finansieringsforetak

5.1 Kredittforetak

- Svake resultater, men resultatet er påvirket av markedsverdijusteringer av sikringsinstrumenter
- Uten effekten av verdijusteringene var det en klar resultatforbedring
- Overføring av utlån fra banker til boligkredittforetak gav fortsatt høy utlånsvekst

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter alle norske kredittforetak, bortsett fra Eksportfinans, som gis en egen omtale. Flertallet av kredittforetakene inngår i bankkonsern.

Resultat

Samlet resultatet for kredittforetakene blir negativt påvirket av endringer markedsverdien på basisswapper i DNB Boligkreditt. For de øvrige selskapene samlet var resultatet, målt i forhold til GFK, 0,24 prosentpoeng bedre enn i samme periode i fjor. Uten effekten av basisswappene ville resultat før skatt for alle selskapene samlet vært om lag 4,7 mrd. kroner og egenkapitalavkastningen rundt 8,6 prosent.

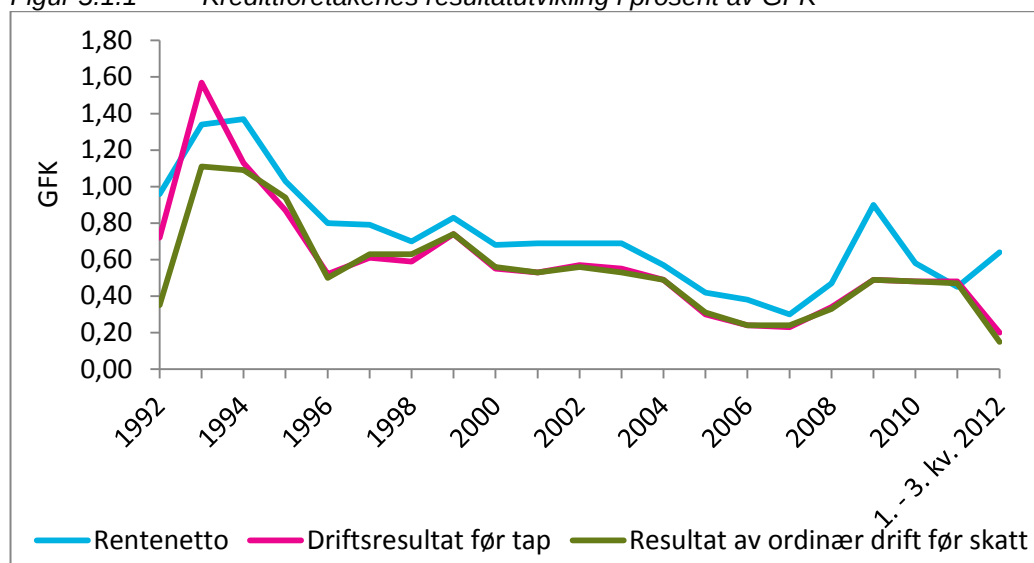
Kredittforetakene er i stor grad langsiktig finansiert gjennom OMF-markedet, som har fungert tilfredsstillende til tross for markedsuro. Utviklingen i både det norske og internasjonale markedet fremover vil være viktig for disse selskapenes finansiering, som også utgjør en viktig del av finansieringen for bankkonsernene, se nærmere beskrivelse i kapittel 4.2.

For kredittforetakene samlet var det tilbakeføringer av tidligere bokførte tap per 3. kvartal 2012.

Tabell 5.1.1 Resultatposter (uten Eksportfinans)

	1. - 3. kvartal 2012		1. - 3. kvartal 2011	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	6 854	0,64	4 024	0,45
Andre inntekter	-2 552	-0,24	135	0,02
herav kursgevinster	-2 538	-0,24	136	0,02
Andre kostnader	2 154	0,20	1 043	0,12
herav lønn og personalkostnader	132	0,01	120	0,01
Resultat før tap på utlån	2 148	0,20	3 116	0,35
Bokførte tap på utlån	-15	0,00	134	0,02
Resultat før skatt	2 163	0,20	2 982	0,33
Skattekostnad	601	0,05	840	0,09
Resultat etter skatt	1 562	0,15	2 142	0,24
Egenkapitalavkastning	4,0 %		7,1 %	

Figur 5.1.1 Kredittforetakenes resultatutvikling i prosent av GFK

Balanse

Kredittforetakenes utlånsvekst påvirkes av overføringer av utlån fra banker til boligkredittforetak. Årsveksten var på 18,1 prosent, mot 18,7 prosent ved utgangen av andre kvartal. Noen banker har klargjort ytterligere boliglån for overføring slik at de fortsatt vil kunne bruke OMF-markedet som finansieringskilde. Dette gjelder også for utlån med sikkerhet i næringseiendom som bankene i liten grad har overført til nå.

Brutto misligholdte lån har økt, men misligholdet ligger fortsatt lavt, målt i forhold til totale utlån. Ren kjernekapitaldekning var 11,2 prosent, 1,6 prosentpoeng høyere enn for ett år siden. Ett kredittforetak hadde ren kjernekapitaldekning under 9,0 prosent.

Tabell 5.1.2 Balanseposter (uten Eksportfinans)

	30.09.2012	30.09.2011	vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	1 495 206	1 269 323	17,8
Brutto utlån til kunder	1 243 592	1 053 111	18,1
herav utlån vurdert til amortisert kost	1 053 017	902 860	16,6
herav utlån vurdert til virkelig verdi	190 576	150 251	26,8
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	293	373	-21,4
herav individuelle tapsnedskrivninger	78	103	-24,3
herav gruppenedskrivninger	216	271	-20,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	204 676	154 016	32,9
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	1 170 024	1 038 155	12,7
Brutto misligholdte lån, 30 dager	3 143	2 441	28,8
Tapsnedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,0	0,0	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,0	0,0	
Brutto misligholdte lån i % av brutto utlån til kunder	0,3	0,2	
Ren kjernekapitaldekning	11,2	9,6	
Kapitaldekning	12,3	11,1	

5.2 Finansieringsselskaper

- Noe lavere nettorente enn i samme periode i fjor
- Marginal økning i tap på utlån
- Utlånsvekst på 8,6 prosent siste tolv måneder, veksten i forbrukslån 7,8 prosent

Finansieringsselskapenes hovedområder er leasing og bilfinansiering samt kortbaserte utlån og forbruksfinansiering. Markedet er bredt sammensatt, og det er store variasjoner mellom selskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling. De foreløpige tallene omfatter 23 norske finansieringsselskaper. Forbrukslån gis en egen omtale. I tillegg gis det en tabellmessig oversikt over utviklingen i selskaper med leasing/bilfinansiering som kjerneområde samt utenlandske filialer i Norge.

Resultat

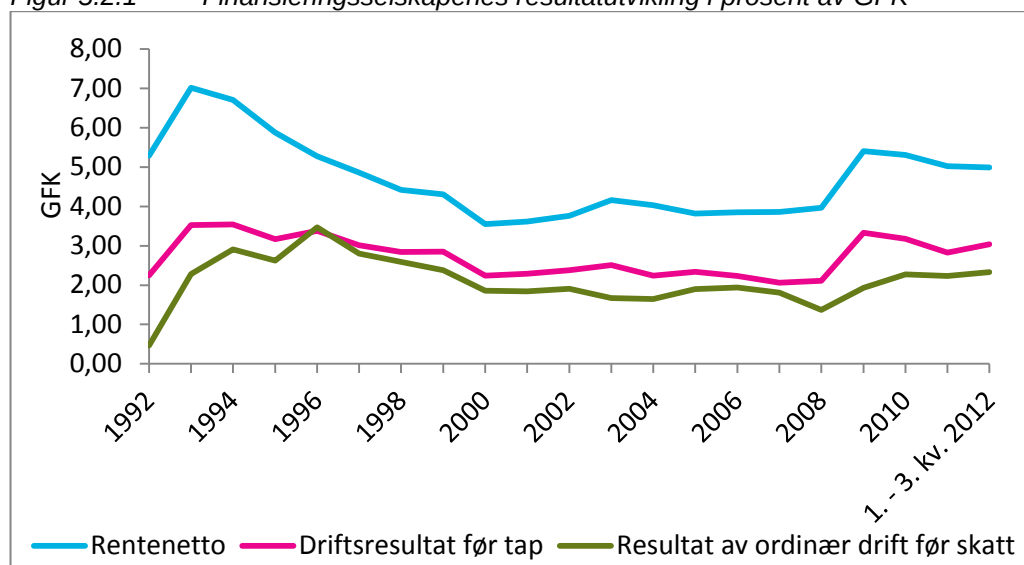
Finansieringsselskapenes samlede resultat før skatt var på 1,6 mrd. kroner, en økning med 14 prosent sammenlignet med året før. Målt i forhold til GFK var resultatet 0,09 prosentpoeng bedre. Egenkapitalavkastningen var 14,9 prosent, en forbedring på 0,7 prosentpoeng fra samme periode i fjor.

Netto renteinntekter falt med 0,14 prosentpoeng, målt i forhold til GFK. Finansieringsselskapene finansieres i hovedsak kortsiktig fra morselskap. Renteinntektene, sett i forhold til GFK, var noe lavere enn i samme periode i fjor, mens rentekostnadene lå på omtrent samme nivå. Utlånstapene viste en liten økning sammenlignet med fjoråret. To finansieringsselskaper hadde underskudd per 3. kvartal 2012.

Tabell 5.2.1 Resultatposter

	1. - 3. kvartal 2012		1. - 3. kvartal 2011	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	3 227	4,98	3 019	5,12
Andre inntekter	405	0,63	324	0,55
herav kursgevinster	-3	0,00	-3	-0,01
Andre kostnader	1 665	2,57	1 620	2,75
herav lønn og personalkostnader	679	1,05	639	1,08
Resultat før tap på utlån	1 968	3,04	1 724	2,93
Bokførte tap på utlån	402	0,62	352	0,60
Resultat før skatt	1 566	2,42	1 372	2,33
Skattekostnad	439	0,68	385	0,65
Resultat etter skatt	1 127	1,74	987	1,68
Egenkapitalavkastning	14,9 %		14,2 %	

Figur 5.2.1 Finansieringsselskapenes resultatutvikling i prosent av GFK

Balanse

Brutto utlån til kunder har økt med 8,6 prosent det siste året. Tolv månedersveksten var 8,5 prosent ved utgangen av forrige kvartal. Det har vært en nedgang i misligholdte lån. Brutto misligholdte lån utgjorde 3,5 prosent av utlånene, mot 4,4 prosent for ett år siden. Misligholdte lån, målt i forhold til utlån, ligger nivåmessig høyere enn i bankene. Individuelle tapsnedskrivninger er redusert det siste året. Ren kjernekapitaldekning var 15,6 prosent, 0,9 prosentpoeng lavere enn for ett år siden. To finansieringsselskaper hadde ren kjernekapitaldekning under 9,0 prosent.

Tabell 5.2.2 Balanseposter

	30.09.2012	30.09.2011	vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	89 117	82 586	7,9
Brutto utlån til kunder	83 673	77 029	8,6
herav utlån vurdert til amortisert kost	83 181	76 577	8,6
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	1 146	1 197	-4,2
herav individuelle tapsnedskrivninger	917	997	-8,0
herav gruppenedskrivninger	229	201	14,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	71 575	66 945	6,9
Brutto misligholdte lån, 30 dager	2 967	3 352	-11,5
Tapsnedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	1,4	1,6	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,3	0,3	
Brutto misligholdte lån i % av brutto utlån til kunder	3,5	4,4	
Ren kjernekapitaldekning	15,6	16,5	
Kapitaldekning	16,5	17,1	

Forbrukslån

Både finansieringsselskaper og banker yter forbrukslån. Forbruksfinansiering omfatter både kortbaserte utlån og andre forbrukslån uten sikkerhet. Utvalget her består av 20 selskaper, 9 finansieringsselskaper og 11 banker. Både norske selskaper og utenlandske filialer inngår. Selskapene tilbyr ulike produkter, blant annet kredittkort med varierende kredittrammer, samt lån uten sikkerhet i størrelsesorden 10 000 til 400 000 kroner. Den effektive renten vil variere avhengig av lånebeløp og nedbetalingstid, men er gjennomgående høy. Kredittvurderingene knyttet til forbrukslån er strenge, og selskapene avslår om lag 30-90 prosent av søknadene.

Tabell 5.2.3 Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper

	2007	2008	2009	2010	2011	per 3.kv. 2012
Forbrukslån (mill. kr)	36 925	43 352	43 936	48 913	51 417	55 387
Vekst % (12 mnd.)	18,9	17,4	1,4	3,0*	5,1	7,8
Bokførte tap (mill. kr)	339	953	1 371	1 311	795	530
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	0,9	2,2	3,1	2,7	1,5	1,3
Nettorente i % av GFK (annualisert)	9,8	8,8	11,8	12,0	11,5	11,6
Resultat ord. drift i % av GFK (annualisert)	5,5	3,3	5,4	5,7	6,2	7,0
Brutto misligholdte lån, 90 dg (mill. kr)	1 823	2 809	2 696	2 895	2 788	2 830
Brutto mislighold i % av forbrukslån	5,0	6,5	6,1	5,9	5,4	5,1
Brutto misligholdte lån, 30 dg (mill. kr)				4 895	4 549	4 599
Brutto mislighold i % av forbrukslån				10,0	8,8	8,3

*Vekstraten er beregnet på grunnlag av et utvalg på 15 selskaper.

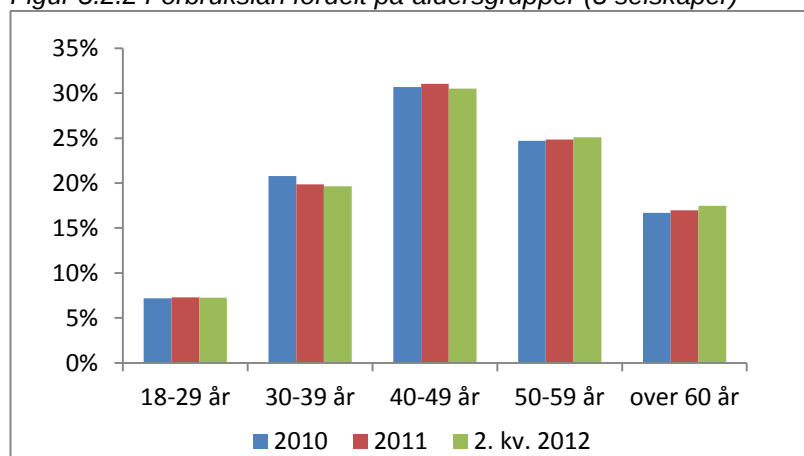
Utlånsveksten har vært stigende det siste året etter en kraftig stagnasjon i 2009 og 2010. Ved utgangen av tredje kvartal 2012 var tolv månedersveksten 7,8 prosent, mot 7,7 prosent forrige kvartal. Veksten var noe lavere enn for finansieringsselskaper generelt, men har økt det siste året.

Resultatet per 3. kvartal 2012 var bedre enn i 2011, målt i forhold til GFK. Netto renteinntekter ligger på et stabilt høyt nivå, noe som indikerer at selskapene priser risikoen knyttet til forbrukslån høyt. Bokførte tap utgjorde 1,3 prosent av forbrukslån, noe lavere enn i 2011. Det har vært en nivåmessig nedgang i misligholdte lån, men nivået på tap og mislighold ligger høyere enn for banker og finansieringsselskaper generelt.

Boliglånsundersøkelsen 2012 viste at bankene ikke yter lån uten sikkerhet for å oppfylle kravet til kjøpers egenkapital ved opptak av boliglån.

Når det gjelder fordeling av forbrukslån på ulike aldersgrupper, er det små endringer fra fjoråret, se figur 5.2.2. Det er ingen økning i andelen for unge låntakere. Forbrukslån til låntakere under 30 år utgjorde 7 prosent av porteføljen, uendret i forhold til utgangen av 2011. Låntakere i aldersgruppen 40-49 år hadde den største andelen med 31 prosent.

Figur 5.2.2 Forbrukslån fordelt på aldersgrupper (8 selskaper)

Leasing og bilfinansiering

Tabell 5.2.4 Resultatposter (13 norske selskaper)

	1. - 3. kvartal 2012		1. - 3. kvartal 2011	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 804	3,24	1 673	3,30
Andre inntekter	329	0,59	246	0,49
herav kursgevinster	-3	0,00	-2	0,00
Andre kostnader	876	1,57	830	1,64
herav lønn og personalkostnader	480	0,86	445	0,88
Resultat før tap på utlån	1 257	2,26	1 089	2,15
Bokførte tap på utlån	287	0,52	231	0,46
Resultat før skatt	970	1,74	858	1,69
Skattekostnad	279	0,50	243	0,48
Resultat etter skatt	692	1,24	616	1,21

Tabell 5.2.5 Balanseposter (13 norske selskaper)

	30.09.2012	30.09.2011	vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	76 588	71 226	7,5
Brutto utlån til kunder	72 742	67 144	8,3
herav leasing	47 748	44 702	6,8
Leasing totalt i norske selskaper *	80 740	75 193	7,4
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	753	759	-0,8
herav individuelle tapsnedskrivninger	588	629	-6,5
herav gruppenedskrivninger	165	130	26,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	63 896	59 073	8,2
Brutto misligholdte lån, 30 dager	2 244	2 562	-12,4
Tapsnedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	1,0	1,1	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,2	0,2	
Brutto misligholdte lån i % av brutto utlån til kunder	3,1	3,8	

*omfatter 17 finansieringsselskaper og banker

Utenlandske filialer i Norge

Tabell 5.2.6 Resultatposter (19 filialer)

	1. - 3. kvartal 2012		1. - 3. kvartal 2011	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 269	4,43	933	3,53
Andre inntekter	402	1,40	366	1,38
herav kursgevinster	8	0,03	10	0,04
Andre kostnader	917	3,19	595	2,25
herav lønn og personalkostnader	247	0,87	214	0,81
Resultat før tap på utlån	754	2,63	704	2,66
Bokførte tap på utlån	112	0,39	79	0,30
Resultat før skatt	642	2,24	625	2,36
Skattekostnad	154	0,54	170	0,64
Resultat etter skatt	488	1,70	455	1,72

Tabell 5.2.8 Balanseposter (19 filialer)

	30.09.2012	30.09.2011	vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	38 216	36 211	5,5
Brutto utlån til kunder	36 558	34 378	6,3
herav leasing (12 filialer)	11 523	10 957	5,2
Leasing totalt i utenlandske filialer*	17 587	16 851	4,4

*omfatter 15 utenlandske filialer av finansieringsselskaper og banker

6 Livsforsikringselskaper

- Vesentlig bedre resultat i livselskapene sammenlignet med samme periode i fjor
- Betydelig økning i bufferkapitalen i tredje kvartal, hovedsakelig gjennom delårsresultat og økt kursreguleringsfond
- Flere selskaper har økt avsetningene for oppreservering til langt liv

Det er 12 livselskaper i det norske livsforsikringsmarkedet. De tre største livselskapene, DNB Livsforsikring, Storebrand og KLP har totalt en markedsandel på 82 prosent. Resultattall målt mot gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) er annualisert, og tall i parentes viser sammenlignbar periode året før. Tabeller med nøkkeltall for enkeltelskaper ligger bakerst i kapittelet.

Som følge av at livselskapene har store deler av balansen investert i verdipapirmarkedene, har utviklingen i bl.a. aksje- og rentemarkedene stor betydning for deres resultater og soliditet. Det har vært en positiv utvikling i aksjemarkedene i tredje kvartal mens lange renter har vært relativt stabile i perioden.

Resultat

Livselskapene hadde et betydelig bedre resultat før skatt i 1.-3. kvartal 2012 enn i samme periode i fjor med 3,9 mrd. kroner (0,6 mrd.). Dette utgjorde 0,6 prosent av GFK. Verdijustert resultat, dvs. før avsetning til kursreguleringsfondet, var 15,1 mrd. kroner. Det er vesentlig høyere enn det verdijusterte resultatet i samme periode i 2011 hvor selskapene samlet belastet kursreguleringsfondet med 14 mrd. kroner og fikk et verdijustert resultat på -13,5 mrd. kroner. Resultatene er etter foreløpig tildeling til kunder ut over rentegaranti. Foreløpig tildeling til kunder (kunderesultatet) som omfatter avkastning utover rentegarantien, og som etter regelverket skal tilføres kunden, var på 5,1 mrd. kroner, mot 6,2 mrd. på samme tid i fjor.

Livselskapene har foretatt avsetninger for oppreservering til langt liv. Flere selskaper har foretatt avsetninger for langt liv for i de tre første kvartalene, hovedsakelig for individuelle pensjonsforsikringer, og vil benytte evt. avkastningsoverskudd til å styrke premiereserven for kollektive pensjonsordninger i 2012. Behovet for oppreservering vil gjelde alle livselskaper med ytelsespensjon. Nye dødelighetstariffer og størrelsen på selskapenes oppreserveringsbehov som følge av disse, samt evt. opptrappingsplan, vil etter planen foreligge innen utgangen av året.

Brutto forfalte premier, eksklusive mottatt premiereserve ved flytting, økte noe sammenlignet med samme periode i fjor, men målt mot GFK var utviklingen relativt stabil. Også utbetalte erstatninger var stabile i forhold til i fjor.

Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen var betydelig høyere i de tre første kvartalene i år enn samme periode i 2011 med 36 mrd. kroner mot 6,7 mrd. Den positive utviklingen i aksjemarkedene førte til at livselskapene fikk en betydelig verdiøkning på aksjeporteføljen, mot verditap i samme periode i fjor. Også den realiserte aksjegevinsten var høyere i år enn i fjor. Obligasjonsporteføljen hadde også en verdiøkning i de tre første kvartalene av 2012. Årsaken er i hovedsak rentefallet i første halvår, samt reduserte kredittspreader, spesielt i tredje kvartal. Totale renteinntekter falt noe sammenlignet med samme periode i fjor. Fallet i renteinntektene som følge av rentenedgangen er i stor grad veid opp av en økning i obligasjonsporteføljen, så renteinntektene på obligasjoner og sertifikater var relativt stabile.

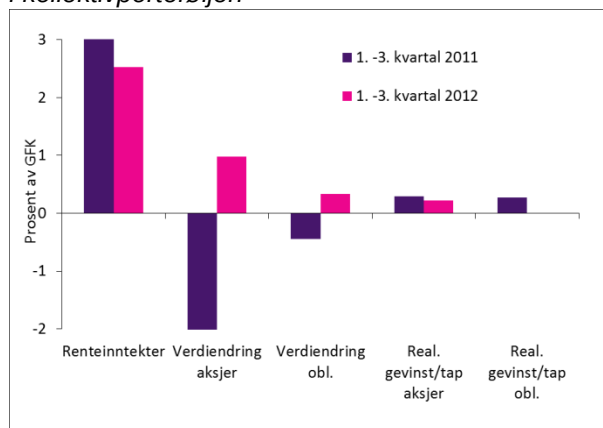
Også inntektene fra investeringer i investeringsvalgporteføljen og selskapsporteføljen har økt sammenlignet med samme periode i fjor.

Tabell 6.1 Utvalgte resultatposter

RESULTATER	1. -3. kvartal 2012		1. -3. kvartal 2011	
	Mill. kr.	GFK	Mill. kr.	GFK
Premieinntekter	71 169	10,1	69 056	10,5
herav overføringer av premieres. mv. fra andre	9 065	1,3	11 609	1,8
Netto inntekter fra finansielle eiendeler i kollektivporteføljen	35 998	5,1	6 663	1,0
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	17 795	2,5	18 352	2,8
herav gevinster ved realisasjon	2 969	0,4	4 428	0,7
herav verdiendringer	10 959	1,6	-21 586	-3,3
Erstatninger	-39 908	-5,7	-41 474	-6,3
herav overføring av premiereserve mv. til andre	-7 141	-1,0	-11 463	-1,7
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-46 835	-6,6	-15 998	-2,4
herav endring i kursreguleringsfond	-11 210	-1,6	14 085	2,1
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-5 082	-0,7	-6 188	-0,9
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-4 495	-0,6	-4 268	-0,6
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	2 191	0,3	-233	0,0
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 663	0,2	867	0,1
Resultat før skatt	3 856	0,5	635	0,1
Endring i kursreguleringsfondet	11 210	1,6	-14 085	-2,1
Verdijustert resultat før skatt	15 065	2,1	-13 450	-2,0
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	3 815	0,5	728	0,1

Kollektivporteføljen (som i hovedsak består av ytelsespensjon og fripoliser) utgjorde nær 80 prosent av livselskapenes forvaltningskapital, jf. figur 6.3. De gode finansinntektene førte til betydelig bedring i livselskapenes verdijusterte kapitalavkastning i kollektivporteføljen, med 4,9 prosent i 1.-3. kvartal 2012 mot 0,9 prosent i samme periode i 2011. Bokført kapitalavkastning var 3,4 prosent (3,0) i samme periode. Avkastningen i selskapsporteføljen (de 8 største selskapene) var 3,4 prosent.

Figur 6.1 Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen

Figur 6.2 Bokført og verdijustert kapitalavkastning i kollektivporteføljen

*Annualisert

Balanse

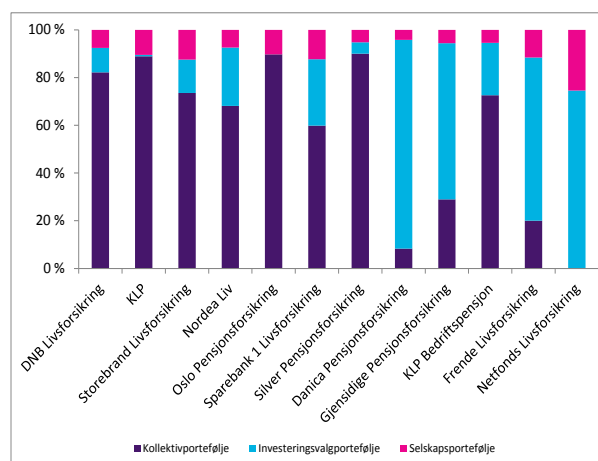
Tabell 6.2 Utvalgte balanseposter. Mill. kroner og andel av forvaltningskapital.

BALANSE	30.09.2012		31.12.2011		30.09.2011	
	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK
Bygninger og faste eiendommer*	120 617	12	118 172	13	114 593	12
Finansielle eiendeler til amortisert kost	320 656	33	301 341	33	284 277	33
herav investeringer som holdes til forfall	151 825	16	141 234	16	132 725	16
herav utlån og fordringer	156 685	16	147 923	16	139 566	16
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	478 197	49	447 304	49	443 797	49
herav aksjer og andeler	153 566	16	142 281	16	164 450	16
herav obligasjoner og sertifikater	297 939	31	274 457	30	247 045	31
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	975 541	100	903 797	100	889 666	100
herav eiendeler i selskapsporteføljen	96 377	10	79 893	9	83 778	10
herav investeringer i kollektivporteføljen	777 935	80	738 319	82	726 383	80
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	101 230	10	85 568	9	79 488	10
Kursreguleringsfond	18 168	2	7 015	1	2 298	2
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	781 175	80	731 565	81	722 762	80
Tilleggsavsetninger - kollektivporteføljen	25 126	3	25 301	3	21 980	3
Ansvarlig kapital	65 839	7	63 750	7	59 934	7

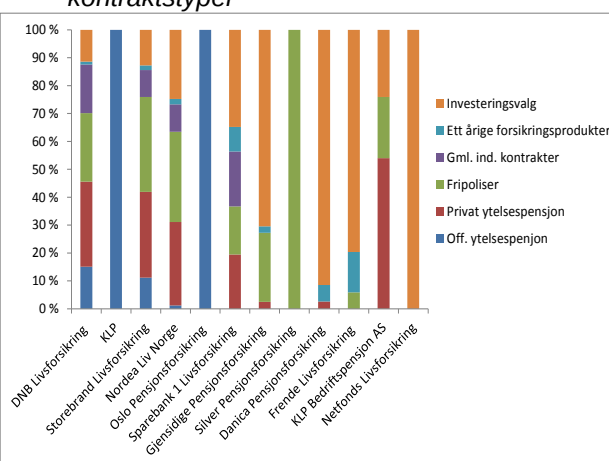
*Inkludert investeringer i eiendomsdatterselskaper

Livselskapene hadde en samlet forvaltningskapital på 976 mrd. kroner ved utgangen av tredje kvartal 2012. Dette er en økning på 10 prosent over det siste året. Mens kollektivporteføljen utgjør den største andelen av forvaltningskapitalen i de fleste selskapene, utgjør investeringsvalgporteføljen større andel i de mindre selskapene, jf. figur 6.3. Det er store forskjeller på livselskapenes sammensetning av forsikringskontrakter, noe som bl.a. påvirker sårbarheten for det lave rentenivået. KLP og Oslo Pensjonsforsikring tilbyr kun offentlig tjenstepensjon, mens Silvers forsikringsforpliktelser kun er knyttet til fripoliser. DNB Liv, Storebrand og Nordea Liv har stor spredning på kontraktstyper, men har hoveddelen innenfor privat ytelsespensjon, fripoliser og gamle individuelle kontrakter som alle har garantert rente.

Figur 6.3 Porteføljenes andel av forvaltningskapitalen

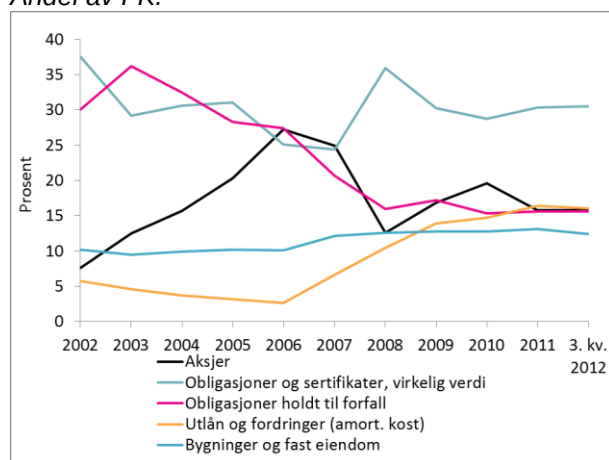

Figur 6.4 Forsikringsforpliktelser fordelt på kontraktstyper

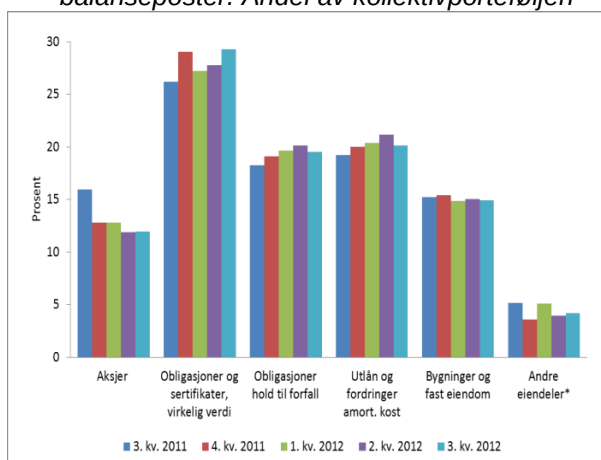

Aksjeinvesteringer utgjorde 12 prosent av kollektivporteføljen ved utgangen av 3. kvartal 2012. Dette er ett prosentpoeng lavere enn ved utgangen av 2011. Obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi utgjorde 29 prosent av kollektivporteføljen. Det er om lag på samme nivå som ved utgangen av 2011. Hold til forfall obligasjoner og utlån og fordringer til amortisert kost utgjorde til sammen ca. 40 prosent av investeringene i kollektivporteføljen. Samlet sett har denne andelen vært noe økende det siste året, på bekostning av aksjer og obligasjoner til virkelig verdi. Investeringer til amortisert kost bidrar til relativt stabil finansinntjening uten svingninger i verdiene. Samtidig reduserer slike investeringer fleksibiliteten i kapitalforvaltningen, f.eks. ved renteøkning.

Figur 6.5 Utviklingen i utvalgte balanseposter. Andel av FK.

Figur 6.6 Kvartalsvis utvikling i utvalgte balanseposter. Andel av kollektivporteføljen

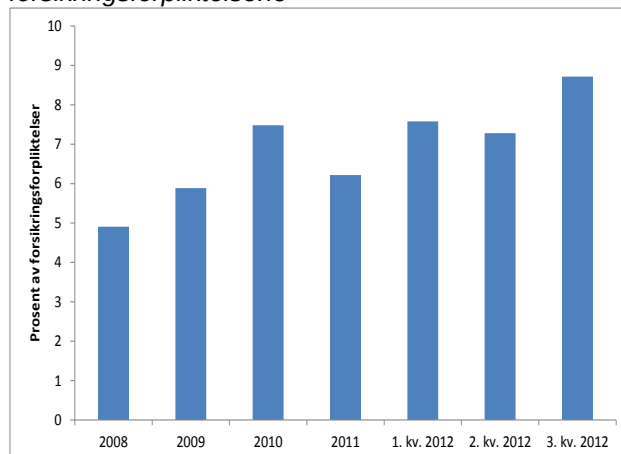

Soliditet og stresstester

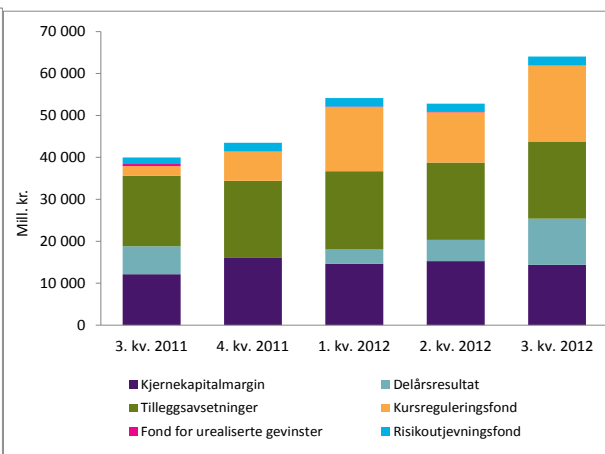
Bufferkapital

Bufferkapitalen² var 64 mrd. kroner ved utgangen av 3. kvartal 2012, og utgjorde 8,7 prosent av forsikringsforpliktelsene (eks. tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond). Dette er en betydelig økning fra forrige kvartal da bufferkapitalen var 53 mrd. kroner og 7,3 prosent av forpliktelsene. Delårsresultatet og økt kursreguleringsfond bidrar til økningen i bufferkapitalen. Sammenlignet med utgangen av 2011 har bufferkapitalen økt med 21 mrd. kroner.

Figur 6.7 Utvikling i bufferkapital i prosent av forsikringsforpliktelsene*

Figur 6.8 Sammensetning av bufferkapitalen

*Eks. tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond

Stresstester (Stresstest II)³

I stresstestene vurderes institusjonens samlede tapspotensial (risikonivå) opp mot bufferkapitalen for å evaluere bufferkapitalutnyttelsen. Samlet tapspotensial består av markedsrisiko, forsikringsrisiko og motpartsrisiko. Markedsrisiko utgjør den største risikoen for livselskapene og følgende forutsetninger legges til grunn i beregning av markedsrisiko i stresstesten⁴:

- Et parallelt skift i rentekurven (økning) på 1,5 prosentpoeng,
- et fall i aksjekursene med 20 prosent,
- et fall i eiendomsmarkedene med 12 prosent, og
- en endring i kursen på utenlandsk valuta med 12 prosent
- forhåndsdefinerte spreadendringer avhengig av ratingkategori og utsteder

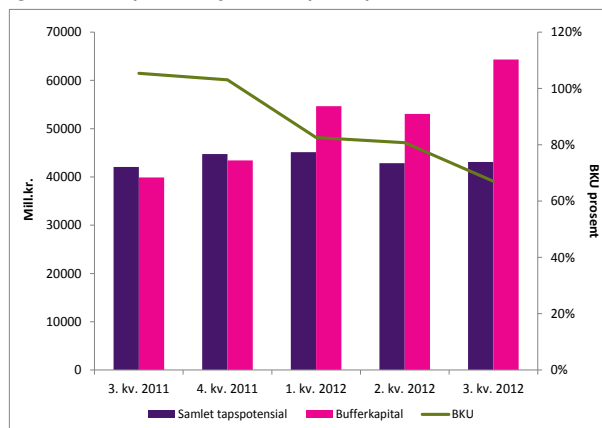
Bufferkapitalutnyttelsen var 67 prosent for livselskapene samlet ved utgangen av 3. kvartal 2012. Det er en nedgang på 14 prosentpoeng sammenlignet med utgangen av forrige kvartal. Det er den økningen i livselskapenes bufferkapital som bidrar til de bedre stresstestresultatene. Samlet tapspotensial var relativt stabilt siste kvartal.

² Bufferkapitalen er kapitalelementer utover lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav og består av overskytende kjernekapital (kjernekapitalmargin), tilleggsavsetninger begrenset oppad til årets renteforpliktelse, delårsresultat, kursreguleringsfond, fond for urealiserte gevinster og risikoutjevsningsfond.

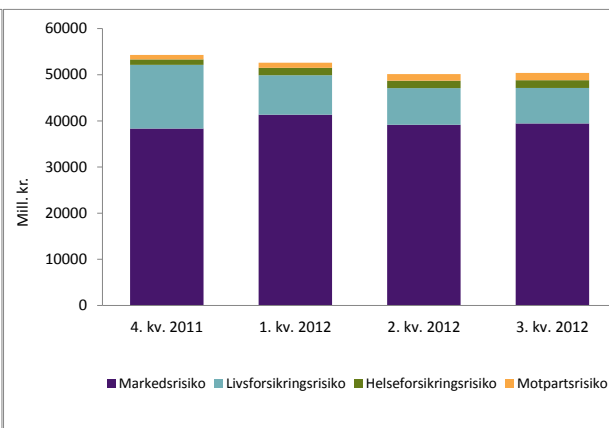
³ Stresstest II er basert på bokførte verdier og skal belyse selskapets evne til å oppfylle gjeldende soliditetskrav.

⁴ Statsobligasjoner utstedt i landets egen valuta er ikke med i beregningen av spreadrisiko.

Figur 6.9 Samlet tapspotensial, bufferkapital og bufferkapitalutnyttelse (BKU)

Figur 6.10 Tapspotensial fordelt på risikoområder

Stresstestene som måler effekten av det nye soliditetsregelverket (Solvens II), stresstest I, viser at livselskapene har behov for betydelig kapitaltilførsel for å tilfredsstille de nye kravene, gitt dagens virksomhetsregler. Bufferkapitalutnyttelsen i stresstest I for livselskapene samlet var 108 prosent. Utfordringene knyttet til renterisikoen, deriblant diskontering av forsikringsforpliktelsene til markedsrente, utgjør en vesentlig forskjell mellom dagens regelverk og Solvens II.

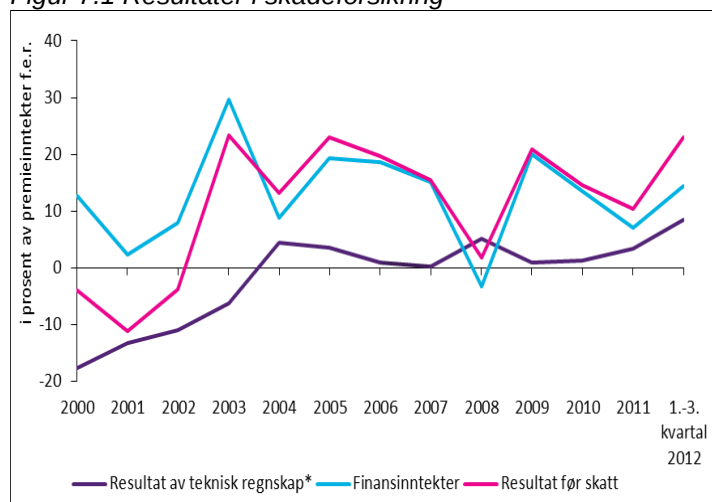
7 Skadeforsikringsselskaper

- Redusert combined ratio ga bedring i teknisk resultat
- Sterk vekst i finansinntektene

Kapittelet tar for seg resultat og balanseutvikling i norske skadeforsikringsselskaper⁵. Konserntall benyttes for de største skadeforsikringsselskapene, mens for øvrige selskaper benyttes regnskapstall fra morselskapet.

Resultat

Figur 7.1 Resultater i skadeforsikring

*alloktert investeringsavkastning⁶ er trukket fra teknisk resultat

Skadeselskapene hadde et resultat av teknisk regnskap på 2,6 mrd. kroner, mot 2 mrd. kroner i samme periode i fjor. Bedring i resultatet skyldes sterkere vekst i premieinntektene enn erstatningskostnadene, samt driftskostnader på linje med tidligere. Justert for alloktert investeringsavkastning⁶ økte resultatet fra 1 til 2 mrd. kroner i samme periode.

Tabell 7.1 Utvalgte resultatposter for alle skadeselskapene

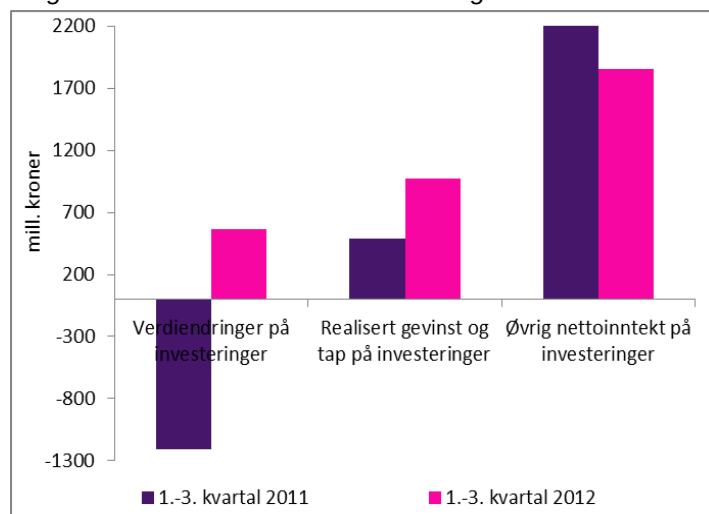
	1.-3. kvartal 2012		1.-3. kvartal 2011	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	23 335		21 464	
Allokert investeringsavkastning	637	2,7	950	4,4
Andre forsikringsrelaterte inntekter	169	0,7	98	0,5
Erstatningskostnader f.e.r.	16 811	72,0	16 210	75,5
Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r.	4 099	17,6	4 109	19,1
Endring i sikkerhetsavsetning mv.	460	2,0	231	1,1
Resultat av teknisk regnskap	2 620	11,2	1 964	9,2
Netto inntekter av finansielle eiendeler	3 386	14,5	1 527	7,1
Allokert investeringsavkastning	637	2,7	950	4,4
Andre inntekter/kostnader	-15	-0,1	4	0,0
Resultat før skattekostnad	5 355	22,9	2 544	11,9

⁵ Captives-selskapene holdes utenfor den generelle omtalen, som følge av stor variasjon i resultatene fra år til år. Sjøforsikringsselskapene Gard og Skuld er unntatt på grunn av avvikende regnskapsår.

⁶ Allokert investeringsavkastning omfatter en beregnet avkastning på de forsikringstekniske avsetningene, men beløpet tilbakeføres teknisk regnskap siden avsetningene er relatert til forsikringsdriften.

Skadeselskapene har en lavere aksjeandel enn livselskapene og pensjonskassene, og er derfor mindre påvirket av svingninger i aksjemarkedet. Økningen i aksjemarkedene har likevel bidratt til at finansinntektene er betydelig høyere enn i samme periode i fjor. Verdiendringer på investeringer og realiserte gevinster økte kraftig sammenlignet med samme periode i fjor, og utgjorde hhv. 17 og 28 prosent av finansinntektene. Øvrige nettoinntekter på investeringer falt i samme periode til 55 prosent av finansinntektene.

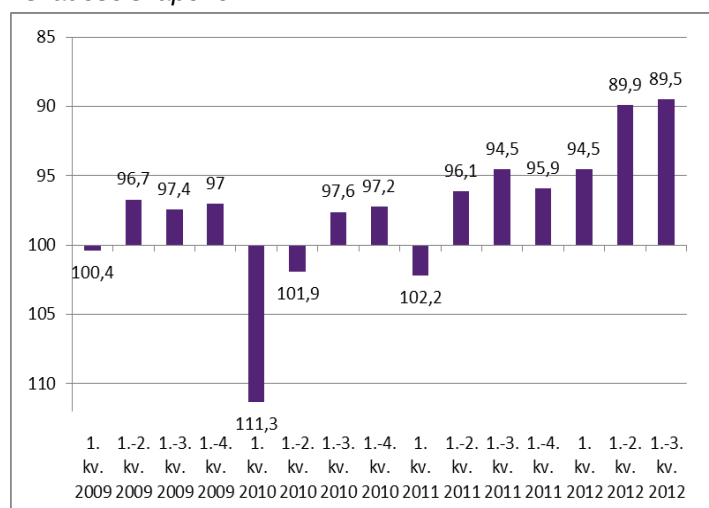
Figur 7.2 Netto inntekter fra investeringer

Combined ratio (CR) er summen av skade- og kostnadsprosenten⁷, og er et mål på lønnsomheten i den forsikringsrelaterte driften. Så lenge CR er under 100 har premieinntektene vært større enn summen av erstatnings- og driftskostnadene, slik at selskapenes forsikringsrelaterte drift har vært lønnsom.

En mild vinter uten betydelig frostperioder og fravær av hendelse som følge av ekstremvær, førte til at skadeprosenten falt med 3,3 prosentpoeng til 71,9 for skadeselskapene samlet. Kostnadsprosenten falt i samme periode med 1,7 prosentpoeng til 17,6, noe som gav en CR på 89,5 i 1.-3. kvartal.

Figur 7.3 Utvikling i combined ratio for alle skadeselskapene

⁷ Skadeprosenten er erstatningskostnader for egen regning i prosent av premieinntektene for egen regning, mens kostnadsprosenten er forsikringsrelaterte driftskostnader i prosent av premieinntektene for egen regning.

Balanse

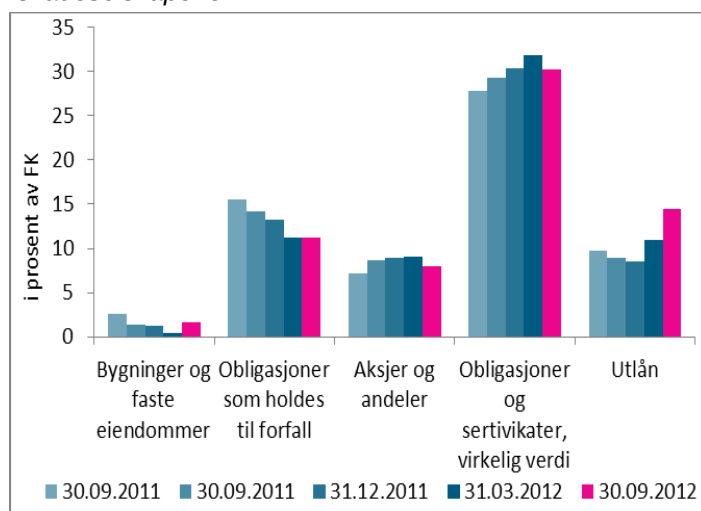
Forvaltningskapitalen til skadeselskapene var på 105 mrd. kroner ved utgangen av 3. kvartal 2012, en økning på 10 prosent siste år. Obligasjoner som holdes til forfall som andel av forvaltningskapitalen falt fra 14 til 10 prosent, mens obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi økte fra 29 til 32 prosent. Bygninger og faste eiendommer, samt aksjer og andeler var på linje med tidligere.

Tabell 7.2 Utvalgte balanseposter for alle skadeforsikringsselskapene

	30.09.2012		30.09.2011	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer	1 609	2	2 294	2
Obligasjoner som holdes til forfall	10 833	10	13 713	14
Aksjer og andeler	9 188	9	7 830	8
Obligasjoner og sertifikater, virkelig verdi	33 678	32	27 650	29
Utlån	13 879	13	8 597	9
Ansvarlig kapital	21 508	21	19 408	20
Forsikringstekniske avsetninger	59 051	56	53 987	57
Forvaltningskapital	104 717		94 805	

Sammensetningen av investeringer varierer imidlertid mye mellom gruppene. De små selskapene har en større andel aksjer og en mindre andel investeringer som holdes til forfall, enn de store selskapene. Dette gjør dem mer direkte eksponert mot verdiendringer i aksjemarkedet og renteendringer. Finansinntektene varierer derfor mer i små selskaper enn i de store selskapene.

Figur 7.4 Utvikling i utvalgte balanseposter for alle skadeselskapene

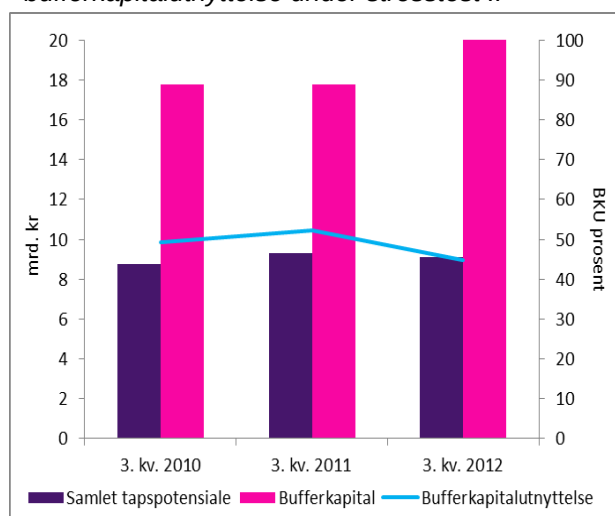

Soliditet og stresstester

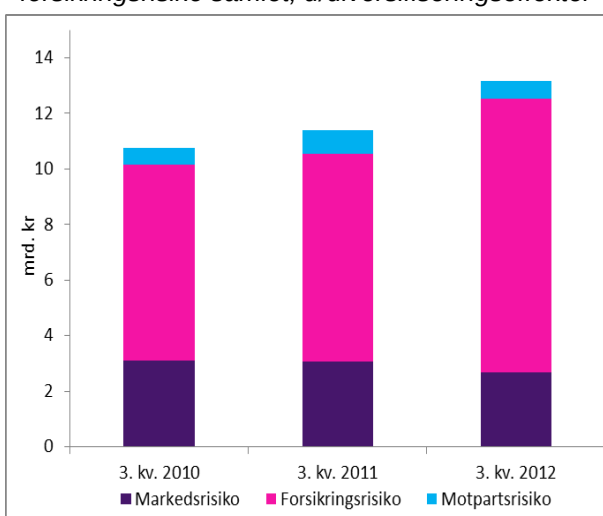
Bufferkapitalutnyttelsen under stresstest II var på 45 prosent for skadeselskapene samlet, mot 52 prosent ett år tidligere⁸. Veksten i samlet bufferkapital var på 14 prosent, mens samlet tapspotensial var på linje med tidligere. Forsikringsrisiko utgjorde 75 prosent av samlet tapspotensial, mens markedsrisiko og motpartsrisiko utgjorde hhv. 20 og 5 prosent. Skadeselskapene hadde en gjennomsnittlig kapitaldekning på 39,7 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2012.

⁸ En nærmere beskrivelse av stresstestberegningene gis i kapittelet om livsforsikring.

Figur 7.5 Samlet tapspotensial, bufferkapital og bufferkapitalutnyttelse under stresstest II

Figur 7.6 Motpartsrisiko, markedsrisiko og forsikringsrisiko samlet, u/ diversifiseringseffekter

Tabeller

Utvalgte resultatposter for captives

	1.-3. kvartal 2012		1.-3. kvartal 2011	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	1 062		1 101	
Allokert investeringsavkastning	179	16,8	308	28,0
Andre forsikringsrelaterte inntekter	48	4,5	36	3,3
Erstatningskostnader f.e.r.	343	32,3	352	31,9
Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r.	77	7,3	75	6,8
Endring i sikkerhetsavsetning mv.	25	2,4	515	46,7
Resultat av teknisk regnskap	835	78,6	497	45,1
Netto inntekter av finansielle eiendeler	1 299	122,3	-392	-35,6
Allokert investeringsavkastning	179	16,8	308	28,0
Andre inntekter/kostnader	-1	-0,1	-1	-0,1
Resultat før skattekostnad	1 954	183,9	-204	-18,5

